

Vlaams
Parlement

stuk **2234** (2013-2014) – Nr. 1
ingediend op 21 oktober 2013 (2013-2014)

Beleidsbrief

Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid

Beleidsprioriteiten 2013-2014

ingediend door de heer Kris Peeters,
minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid,
Landbouw en Plattelandsbeleid

Inhoud

Inhoud.....	2
Voorwoord	5
Managementsamenvatting.....	7
Afkortingen	10
1. Regeerakkoord 2009-2014: een terugblik	12
1.1. Vlaamse landbouw: duurzaam en competitief.....	12
1.1.1. De Vlaamse landbouw in cijfers	12
1.1.2. Landbouwers, ondernemers in het kwadraat.....	13
1.1.3. Samenwerking via producentenorganisaties en ketenoverleg.....	13
1.1.4. Crisissen voorkomen en remediëren	14
1.1.5. Export van Vlaamse land- en tuinbouwproducten neemt toe	14
1.1.6. Boeren op een kruispunt.....	16
1.2. Investeren in landbouw en platteland	17
1.2.1. Investeren in land- en tuinbouw	17
1.2.2. Jonge landbouwers, sleutel voor de toekomst.....	18
1.2.3. Plattelandsontwikkelingsbeleid (PDPO II) op schema	19
1.2.4. Biologische landbouw blijft groeien	19
1.2.5. Korte keten als deel van duurzaam productiepatroon	20
1.2.6. Agrarische architectuur / Pilootprojecten Productief Landschap.....	21
1.2.7. Klimaat en energie	21
1.3. Vlaamse landbouw duurzaam.....	23
1.3.1. Geïntegreerde gewasbescherming voor alle gewassen vanaf 2014.....	23
1.3.2. Erosiebestrijding aangepakt	24
1.3.3. Landbouwers als natuurbeheerders	24
1.3.4. Dierenwelzijn in de kijker	25
1.3.5. Voedselverliezen beperken.....	25
1.4. Ondersteuning van landbouwonderzoek	26
1.4.1. Platform voor Landbouwonderzoek.....	26
1.4.2. Toonaangevend onderzoek in het ILVO	26
1.4.3. Praktijkcentra: schakel tussen onderzoek en praktijk.....	27
1.4.4. Demonstratieprojecten	28
1.4.5. Innovatiepartnerschappen, een nieuw instrument	28
1.4.6. Naschoolse vorming	29
1.4.7. Voorlichtingsplan	29

1.5.	Ontwikkelingskansen en ruimte voor alle bedrijven	29
1.5.1.	Bio-economie stimuleren	30
1.5.2.	Schaalvergroting in melkveehouderij.....	30
1.5.3.	Groene zorg	30
1.5.4.	Glastuinbouwzones	31
1.5.5.	Afbakening van gebieden van natuurlijke en agrarische structuur	31
1.5.6.	Beleidsplan Ruimte	32
1.5.7.	Instrumentenkoffer in het decreet landinrichting	33
1.6.	Administratieve vereenvoudiging.....	33
1.6.1.	Administratieve vereenvoudiging voor landbouwers via e-loket.....	33
1.6.2.	Stroomlijning controles ALV-VLM.....	34
1.7.	Toekomst voor de visserij.....	35
1.7.1.	De Vlaamse visserij in cijfers.....	35
1.7.2.	Evolutie EU-beleid	36
1.7.3.	Vlaamse verwezenlijkingen	36
1.7.4.	Nieuwe GVB implementeren	37
1.7.5.	Inzetten op aquacultuur	38
2.	Gemeenschappelijk landbouwbeleid na 2014	39
2.1.	Inkomenssteun na 2014	39
2.2.	Marktondersteuning na 2014.....	42
2.3.	PDPO III	42
3.	Plattelandsbeleid.....	45
3.1.	Het plattelandsbeleid: uitgegroeid tot een volwaardig horizontaal beleidsveld	45
3.1.1.	Het eerste Vlaamse Plattelandsbeleidsplan: een referentiekader voor het platteland	45
3.1.2.	Het interbestuurlijk plattelandsoverleg	46
3.1.3.	Ondersteuning van bestuurskracht voor plattelandsgemeenten: nieuwe instrumenten	46
3.1.3.1.	Plattelandsfonds.....	46
3.1.3.2.	Bestuurskrachtmonitor.....	46
3.1.4.	Gebiedsgerichte aanpak.....	46
3.1.4.1.	Lokale projecten in plattelands(gebieden/projecten).....	46
3.1.4.2.	Het Vlaams programma voor Plattelandsontwikkeling 2007 – 2013	47
3.1.5.	Nieuwe ontwikkelingen op het platteland	47
3.1.5.1.	Aandacht voor de paardensector.....	47
3.1.5.2.	Belang van volkstuinten in onze maatschappij.....	47
3.2.	2013 – 2014: horizon naar een volgende legislatuur	47
3.2.1.	Beleidsmatig spoor	47

Voorwoord

De beleidsbrief 2013-2014 is de laatste beleidsbrief van deze legislatuur. Het is het uitgelezen moment om terug te blikken op de realisaties van de voorbije 5 jaar aan de hand van het Vlaams Regeerakkoord en mijn Beleidsnota 2009-2014. Bovendien is het een ideale gelegenheid om een aantal aanzetten te geven voor de volgende regering.

Een citaat uit het regeerakkoord van 2009: *“Om de uitdagingen van morgen aan te gaan, zal deze Vlaamse Regering op Vlaams niveau werk maken van een landbouwbeleid dat innovatie koppelt aan duurzaamheid, rekening houdend met kostenefficiëntie en rechtszekerheid.”* Ik heb in moeilijke omstandigheden getracht deze belofte waar te maken. Een greep uit de maatregelen die in deze legislatuur genomen zijn:

- Actieplan Vlaamse varkenshouderij (o.a. oprichting varkensloket)
- Strategisch plan korte keten
- Strategisch plan biologische landbouw
- Actieplan Alternatieve eiwitbronnen
- Wettelijke regeling voor producentenorganisaties- en brancheorganisaties
- De creatie van een exportcel en versterkte exportwerking binnen VLAM
- Vernieuwd basisdecreet landbouw- en visserij
- Sanering van bestaande en uitbouw van nieuwe onderzoeksinfrastructuur binnen het ILVO (nieuwe proefserre, melkvee- en varkensstal)
- Verdere uitbouw van het e-loket als motor van administratieve vereenvoudiging
- Uitwerken van een landbouwluik binnen het Vlaams Klimaatplan
- Landbouwluik binnen het SALK² (Strategisch Actieprogramma Limburg in het kwadraat)
- Veralgemeende Toepassing van ‘Integrated Pest Management’ vanaf 2014 in de land- en tuinbouw
- Oprichting van een Interdepartementale werkgroep voedselverlies
- Oprichting van een Interdepartementale werkgroep bio-economie
- Decretale verankering van het flankerend landbouwbeleid bij grote infrastructuurwerken
- Optimale uitvoering van het Operationeel Programma EVF met investeringen in duurzame vistechnieken en energiebesparing, projecten veiligheid en promotie.
- Opzetten aquacultuurplatform als motor voor de ontwikkeling in Vlaanderen
- Vlaams Plattelandsbeleidplan
- Oprichting van het Vlaams Plattelandsfonds
- Oprichting van een Vlaams Paardenloket in het kader van het Actieplan voor paardenhouderij
- Ondersteuning van de uitbouw van volkstuinen

Managementsamenvatting

De Vlaamse landbouw staat voor immense uitdagingen. Daarom hebben we de afgelopen jaren werk gemaakt van een landbouwbeleid dat innovatie koppelt aan duurzaamheid, rekening houdend met kostenefficiëntie en rechtszekerheid. Het vernieuwde landbouwbeleid treedt na 2014 in werking. We nemen nu de nodige beslissingen om de overgang naar dit nieuwe GLB zo vlot mogelijk te laten verlopen, met een zo min mogelijke impact voor de sector. Dat geldt zowel voor de hervorming van de inkomens- en marksteun als voor het nieuwe plattelandsontwikkelingsprogramma.

De land- en tuinbouw is meer dan andere sectoren gevoelig voor risico's en crisissen. De varkens- en melkveehouderij konden in moeilijke tijden rekenen op steun via overbruggingskredieten en versnelde uitbetaling van investerings- en vestigingssteun. Het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid bevat maatregelen om adequaat in te spelen op crisissen verbonden aan dier- of plantenziekten en op de gevolgen van aangetast consumentenvertrouwen. Een Vlaams beleid voor klimatologische risico's zal mogelijk worden na de regionalisering van het algemeen rampenfonds en het landbouwrampenfonds.

Ondanks de crisissen bleven de investeringen in de sector op een zeer hoog niveau. Vlaanderen keerde de afgelopen vier jaar jaarlijks gemiddeld 95 miljoen euro aan investeringssteun uit. Bedrijven investeren om doelstellingen in verband met milieu, dierenwelzijn en kwaliteit te halen, vaak ging dit gepaard met een aanzienlijke schaalvergroting. De sector professionaliseert ook. Sinds 2009 is het aantal actieve landbouwvennootschappen met 80% gestegen.

We creëren ontwikkelingskansen voor het hele palet aan bedrijven, van klein tot groot, gemikt op de binnenlandse markt of op de export. Het Strategisch Plan Biologische Landbouw 2013-2017 erkent de biologische landbouw als een waardevolle productiemethode en streeft een kwalitatieve en kwantitatieve groei van de biologische productie en een evenwichtige marktontwikkeling na.

VLAM blijft zowel werken voor de interne markt (producten van bij ons), de streekproducten als voor de export via een verdere uitbouw van de exportcel. Er zal dit jaar een initiatief genomen worden om de buitenlandse promotie van onze Vlaamse gastronomie te versterken.

Samenwerking binnen de keten is een van de prioriteiten van het nieuwe landbouwbeleid. De macht van de producenten in de keten kan daardoor versterkt worden. Producenten- en brancheorganisaties zijn al een feit in de sectoren groenten en fruit en zuivel. Een ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering maakt een erkenning van dergelijke organisaties mogelijk in alle andere sectoren.

Dankzij een goede voorbereiding de voorbije twee jaar is de Vlaamse land- en tuinbouw klaar om geïntegreerde gewasbescherming (IPM) tegen 2014 toe te passen. We besteedden ook aandacht aan dierenwelzijn: een werkgroep bereidt de afschaffing van chirurgische castratie van beerbiggen tegen 2018 voor en de omschakeling naar groepshuisvesting voor zeugen is nagenoeg voltooid. Bij de aanpak van voedselverliezen behoort Vlaanderen tot de koplopersgroep van Europa.

Het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) investeert volop in een toekomstgerichte landbouw- en visserijsector. Daarbij besteedt het aandacht aan een goede balans tussen investeringen in infrastructuur en in humaan kapitaal. Praktijkcentra en demonstratieprojecten zorgen voor een vlotte kennisdoorstroming van onderzoek naar praktijk. Ook het Europees innovatiepartnerschap Productieve en duurzame landbouw zal in de toekomst via operationele groepen die belangrijke interactie stimuleren.

De landbouwer verbreedt zijn activiteiten. Zo neemt hij een proactieve rol aan in agrarisch natuurbeheer, daarbij ondersteund door agromilieumaatregelen. In de voorbije legislatuur is het aantal zorgboerderijen sterk toegenomen, tot boven de 500 stuks. De sector kan eveneens een aanzienlijke bijdrage leveren in de bio-economie, als leverancier van grondstoffen, verwerker en afnemer van biogebaseerde materialen. Ook de korte keten biedt ontwikkelingskansen, hieraan wordt gewerkt via het kader van het Actieplan Korte Keten.

Bij de afbakening van gebieden van natuurlijke en agrarische structuur werden er sinds 2010 33 ruimtelijke uitvoeringsplannen behandeld. De landbouwimpactstudie is uitgegroeid tot een gedragen en snel inzetbaar instrument dat een snelle analyse van het huidige landbouwgebruik en de bestemming geeft. Bij de opmaak van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen waken we over het vrijwaren van strategische aaneengesloten landbouwgebieden voor de professionele landbouw. Het ontwerp van decreet landinrichting voorziet in een uitgebreide decretale basis voor het flankerende landbouwbeleid.

Vandaag de dag kan de landbouwer via het e-loket tal van aanvragen indienen en heel wat gegevens raadplegen. Daardoor wordt de landbouwer administratief ontlast, terwijl de overheid efficiëntiewinsten boekt. We leveren ook inspanningen om de controles binnen de Vlaamse bevoegdheden beter te coördineren en te integreren en om de gegevensuitwisseling met externe diensten zoals het FAVV te optimaliseren.

Het decreet over het landbouw- en visserijbeleid treedt op 1 januari 2014 in werking. Daardoor wordt de bestaande regelgeving over het landbouw- en visserijbeleid coherenter en transparanter. De noodzakelijke voorbereiding van de overheveling van bevoegdheden in het kader van de zesde staats hervorming gebeurt in overlegstructuren waarin zowel de gewesten als de federale overheid vertegenwoordigd zijn.

Ook de Vlaamse visserij heeft toekomst. Onze langetermijnvisie is gericht op verduurzaming en differentiatie. De sloopregeling en het inleveren van capaciteit tegen meer vangstmogelijkheden hebben de vlootcapaciteit in evenwicht gebracht met de vangstmogelijkheden. Diverse visbestanden ontwikkelen in de richting van een maximale duurzame opbrengst of hebben die in bepaalde zones al bereikt. De klemtoon van het beleid ligt op een energie efficiëntere visserij met aangepast vistuig en een optimalisatie van de veilinginfrastructuur. Om vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen hebben we in 2013 een taskforce opgericht, waarin reders en veiling vertegenwoordigd zijn. Voor de Vlaamse vloot vormt de invoering van een aanlandingsplicht in het nieuwe gemeenschappelijke visserijbeleid de grootste uitdaging. Het actieplan 'Selectief vissen doet leven' moet de selectiviteit van de Vlaamse vloot verder verhogen. We stimuleerden ook de ontwikkeling van de aquacultuursector met de oprichting van het Vlaams aquacultuurplatform.

Voor het Vlaamse plattelandsbeleid breekt een nieuwe periode aan met de opstart van het Vlaams Plattelandsfonds, het Vlaams plattelandsplan en de nieuwe mogelijkheden en financiële middelen die beschikbaar komen in het kader van PDPO III voor de periode 2014 – 2020.

Afkortingen

AFM	Agentschap voor Facilitair Management
AGNABIO	Agrarisch Natuurbeheer en Agrobiodiversiteit
AGNAS	afbakening van gebieden van natuurlijke en agrarische structuur
ALV	Agentschap voor Landbouw en Visserij
ARD	Agricultural Research for Development
BAS	bedrijfsadviessysteem
BO	brancheorganisatie
C	koolstof
CCBT	Coördinatiecentrum praktijkgericht onderzoek en voorlichting Biologische Teelt
CO2	koolzuurgas
CVVB	Coördinatiecentrum Voorlichting en Begeleiding Duurzame Bemesting
DAES	Department Agricultural Extension Services
EFMZV	Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EHEC	Enterohemorragische Escherichia coli
EIP	Europees Innovatiepartnerschap
ELFPO	Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
ERA	European Research Area
ESF	Europees Sociaal Fonds
ETS	emission trading system
EU	Europese Unie
FAVV	Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen
Fevia	Federatie Voedingsindustrie
FIT	Flanders Investment and Trade
GAIA	Global Action in the Interest of Animals
GBCS	geïntegreerd beheers- en controlesysteem
Genesys	Gebruik van nevenstromen als systeeminnovatie
ggo	genetisch gemodificeerd organisme
GIS	geografisch informatiesysteem
GLB	gemeenschappelijk landbouwbeleid
GMO	gemeenschappelijke marktordening
GVB	gemeenschappelijk visserijbeleid
HAG	herbevestigd agrarisch gebied
ICT	informatie- en communicatietechnologie
IHD	instandhoudingsdoelstellingen
ILVO	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
IPM	integrated pest management
IPO	Interbestuurlijk Plattelandsoverleg

IWT	Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie
LARA	Landbouwrapport
LA-traject	landbouwtraject
LER	landbouweffectenrapport
LIS	landbouwimpactstudie
MAP	mestactieplan
NOBL	Netwerk Onderzoek Biologische Landbouw & voeding
OVAM	Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij
PDPO	programmadocument voor plattelandsontwikkeling
PO	producentenorganisatie
Rimo Limburg	Regionaal Instituut voor Maatschappelijk Opbouwwerk
RUP	ruimtelijk uitvoeringsplan
SALV	Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij
TWV	Technische Werkcommissie Visserij
VAIS	Vlaams Agentschap Internationale Samenwerking
VELT	Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren
ViA	Vlaanderen in Actie
VIRA	Visserijrapport
VLAM	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing
VLIF	Vlaams Landbouw- en Investeringsfonds
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VRN	Vlaams Ruraal Netwerk
WKK	warmte-krachtkoppeling
WO I	Eerste Wereldoorlog

1. Regeerakkoord 2009-2014: een terugblik

Het Regeerakkoord 2009-2014 beschreef onderstaande uitdagingen voor het landbouwbeleid. In het eerste hoofdstuk geef ik aan hoe dit Regeerakkoord de voorbije jaren werd uitgevoerd.

1.1. Vlaamse landbouw: duurzaam een competitief

Regeerakkoord 2009-2014: Om de uitdagingen van morgen aan te gaan, zal deze Vlaamse Regering op Vlaams niveau werk maken van een landbouwbeleid dat innovatie koppelt aan duurzaamheid, rekening houdend met kostenefficiëntie en rechtszekerheid. Ondertussen nemen we ook maatregelen om de land- en tuinbouw doorheen de huidige crisisperiode te helpen. We streven in dat kader naar een faire en transparante prijsvorming in alle geledingen van de voedselkolom, waarbij bijzondere aandacht wordt besteed aan de prijs die uitbetaald wordt aan de producenten zelf. Ook ketenovereenkomsten met afspraken over transparante prijsvorming en een billijke verdeling van winstmarges kunnen daartoe bijdragen.

1.1.1. De Vlaamse landbouw in cijfers

De Vlaamse land- en tuinbouw zit in een voortdurend proces van schaalvergroting. Vlaanderen telt in 2012 25.217 landbouwbedrijven, waarvan 72% met beroepsmatig karakter (standaard output van minstens 25.000 euro). Het aantal landbouwbedrijven is ten opzichte van 2002 met een derde teruggelopen, een daling van gemiddeld 4% per jaar. Maar tegelijkertijd is in tien jaar tijd de gemiddelde oppervlakte cultuurgrond per bedrijf gestegen met 46% tot 24,5 ha. Een gespecialiseerd rundveebedrijf telt nu 116 dieren, een varkensbedrijf 1.771 eenheden en een pluimveebedrijf 41.036 stuks. De evolutie naar minder maar grotere bedrijven doet zich in alle landen van de Europese Unie voor.

Daarnaast wordt de sector gekenmerkt door een sterke specialisatiegraad. 87% van de bedrijven is in 2012 gespecialiseerd in een van de drie subsectoren, met veeteelt als veruit de belangrijkste specialisatie (54%), gevolgd door akkerbouw (20%) en tuinbouw (13%). Binnen de veeteelt is de rundveehouderij het sterkst vertegenwoordigd. Het belang van de diverse land- en tuinbouwproducten is regionaal gebonden. Zo vind je fruit vooral rond Sint-Truiden, glasgroenten rond Sint-Katelijne-Waver en Hoogstraten, groenten in openlucht in de omgeving van Mechelen, sierteelt rond Gent, rundvee in de Vlaamse Ardennen en het Pajottenland en varkens en pluimvee verspreid over West-Vlaanderen, het Meetjesland, het Waasland en de Kempen.

De land- en tuinbouw realiseerde in 2012 een eindproductiewaarde van 5,7 miljard euro. Daarvan is 60% afkomstig van de veeteelt. De vijf belangrijkste producten qua productiewaarde zijn varkensvlees met 1,6 miljard euro, rundvlees met 687 miljoen euro, groenten met 670 miljoen euro, zuivel met 631 miljoen euro en sierteelt met 531 miljoen euro. De productiewaarde steeg met 12% ten opzichte van 2011. De toename is merkbaar bij akkerbouw, veeteelt en tuinbouw. De kosten voor veevoerders, energie en meststoffen lagen in 2012 opnieuw hoger, waardoor het intermediaire verbruik een nieuw record vestigde met 4,2 miljard euro. De groei van de productiewaarde compenseerde in 2012 de kostenstijging. Daardoor nam de netto toegevoegde waarde per arbeidseenheid toe met 47% ten opzichte van het crisisjaar 2011. Het globaal inkomen herstelde en bereikt bijna opnieuw het niveau van 2010.

België heeft in 2012 een handelsoverschot van 4,7 miljard euro in de handel in landbouwproducten. De totale invoerwaarde steeg naar 33,6 miljard euro (+3% ten opzichte van 2011) en de totale uitvoerwaarde naar 38,4 miljard euro (+8%). Enkele belangrijke exportproducten zijn chocolade (2 miljard euro), aardappelbereidingen en varkensvlees (elk 1,3 miljard euro), diepvriesgroenten en bier (elk 1 miljard euro). Ons land prijkt op de vierde plaats in het EU-klassement van agro-exporteurs, na

Duitsland, Nederland en Frankrijk. Vlaanderen neemt 82% van de Belgische landbouwexport voor zijn rekening.

Volgens de mei-enquête zijn er in 2012 52.302 personen regelmatig tewerkgesteld in de Vlaamse land- en tuinbouw. Omgerekend naar voltijdse arbeidskrachten (minstens 38 uren per week of 20 dagen per maand) en rekening houdend met de niet-regelmatig tewerkgestelden betekent dat 41.249 voltijdse arbeidskrachten. 32% daarvan is tewerkgesteld op gespecialiseerde tuinbouwbedrijven. In navolging van de dalende tendens van het aantal landbouwbedrijven, is ook het aantal voltijdse arbeidskrachten sinds 2002 continu afgenomen: -22% of gemiddeld -2,4% per jaar. 76% van het totale aantal regelmatig tewerkgestelden is familiale arbeid.

De meeste milieudrukindicatoren in de landbouw daalden tussen 2001 en 2008. Drijvende krachten daarachter zijn het gevoerde mestbeleid en de conjunctuur, die een afname van de veestapel veroorzaakten. Ook schaalvergroting versterkt de dalende trend van emissies en brongebruik, net als rationeel energiegebruik en de omschakeling naar aardgas in de glastuinbouw. Vanaf 2009 is er opnieuw een lichte stijging van verzurende emissies, broeikasgassen en fijn stof. Oorzaken zijn de opnieuw groeiende veestapel en het stijgende energieverbruik door het toenemende aantal warmtekrachtkoppelingen in de glastuinbouw.

De conjunctuurindex van de Vlaamse landbouw stijgt in het voorjaar van 2013 tot +2,5 dankzij het optimisme bij de deelsectoren vleesvee, fruit en melkvee. De economische evolutie van de voorbije zes maanden is na twee jaar opnieuw positief (+7). De tevredenheid van de landbouwers volgt die trend, maar blijft onder de nullijn (-6). De toekomstverwachtingen voor de komende zes maanden koelen af van +14 naar +4 en de lijn duikt onder die van de economische evolutie. Het natte najaar gevolgd door een lange, koude winter was in het nadeel van de weersafhankelijke deelsectoren.

Meer cijfers over de Vlaamse land- en tuinbouw staan in het tweejaarlijkse Landbouwrapport 2012 (www.vlaanderen.be/landbouw/lara).

1.1.2. Landbouwers, ondernemers in het kwadraat

Ondernemerschap blijft een zeer belangrijk en terugkerend thema voor de Vlaamse land- en tuinbouw. Landbouwers worden immers steeds opnieuw geconfronteerd met uitdagingen op diverse vlakken. Daarbij wordt een beroep gedaan op hun capaciteiten als vakman, manager, ondernemer en innovator. Tijdens Agriflanders heb ik het initiatief ‘Landbouw = Ondernemer²’ opgestart dat als doel heeft om land- en tuinbouwers door middel van diverse acties te wijzen op het belang van ondernemerschap, hen ervoor te sensibiliseren en hen daarbij te helpen.

In 2013 heeft het beleidsdomein Landbouw en Visserij voor het derde jaar op rij een Intern Actieplan Ondernemerschap opgesteld. Dat is een werkdocument voor de monitoring van specifiek aan ondernemerschap gekoppelde acties, gegroepeerd rond een aantal hefbomen.. Alle entiteiten van het beleidsdomein zijn erbij betrokken.

Aanleunend bij het thema vond er op 18 juni 2013 in Brussel een studienamiddag plaats over het Nederlandse topsectorenbeleid agrofood, tuinbouw en uitgangsmateriaal. Die leverde interessante inzichten op voor het Vlaamse beleid, onder meer op het vlak van publiek-private samenwerkingen, topconsortia voor kennis, fiscale ondersteuning, krediettoegang en een vlotte marktwerking.

1.1.3. Samenwerking via producentenorganisaties en ketenoverleg

Samenwerking binnen de keten is een van de prioriteiten van het nieuwe landbouwbeleid. Hierdoor kan de macht van de producenten in de keten versterkt te worden. Dat kan door de ontwikkeling van producentenorganisaties (PO's), waarbij producenten gezamenlijk kunnen onderhandelen over hun

product. Tegelijk is een goede ketenwerking belangrijk om ook de keten performanter te maken om zo de goede concurrentiepositie te vrijwaren, wat mogelijk wordt via brancheorganisaties (BO's).

In de sector groenten en fruit bestaan PO's en BO's al jaar en dag. Sinds de invoering van het Europese zuivelpakket is de oprichting ervan ook mogelijk in de zuivelsector. Daarvoor werd een Vlaams kader uitgewerkt. Ondertussen werd één PO in de zuivelsector erkend en loopt de procedure voor de erkenning van een tweede.

Aangezien in meerdere sectoren de gedachte begon te leven om dergelijke organisaties op te richten, heeft de Vlaamse overheid beslist om proactief en anticiperend op het nieuwe beleid (GLB na 2013) een Vlaams beleidskader uit te werken ter erkenning van die organisaties. Het ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering maakt een erkenning van producenten- en brancheorganisaties mogelijk in alle andere sectoren waarvoor nog geen wetgeving bestond. Het ontwerp doorloopt op dit ogenblik de goedkeuringsprocedure.

Ik wil samenwerking in de keten bevorderen en bekijk daarom of een implementatie op Vlaams niveau opportuun zou zijn en welke randvoorwaarden daarvoor vervuld moeten zijn.

1.1.4. Crisissen voorkomen en remediëren

De land- en tuinbouwsector is meer dan andere sectoren risicogevoelig. Enerzijds zijn er de klimatologische risico's en anderzijds de risico's verbonden aan dierziekten of contaminaties. Een aangepast beleid dat aanstuurt op een verbeterd intern risicobeheer (binnen het bedrijf) met de nodige aanvullende overheidsinterventie is daarom aangewezen. In 2008 riep ik alle actoren samen om iets te doen rond risicobeheer in de land- en tuinbouwsector met focus op klimatologische risico's. De discussies en gedachtewisselingen van deze Ronde Tafel werden verder uitgewerkt door middel van de Task Force Risicobeheer. Een Vlaams beleid met betrekking tot klimatologische risico's zal mogelijk worden na de regionalisering van het algemeen rampenfonds en het landbouwrampenfonds.

Daarenboven erkent het nieuwe GLB de noodzaak om adequaat in te spelen op crisissen verbonden aan dier- of plantenziekten en de gevolgen van aangetast consumentenvertrouwen. Vanaf 1 januari 2014 voorziet de integrale marktordening in drie specifieke artikelen de mogelijkheid om in te grijpen om verdere schade te voorkomen en geleden schade te compenseren.

Op 1 december 2011 lanceerde ik het Vlaams actieplan voor de varkenshouderij. De directe aanleiding daarvoor was de aanhoudende crisis waarmee de sector werd geconfronteerd door een hoge kostprijs (voeder) en tegenvallende opbrengsten. Het plan bevat maatregelen die op middellange termijn de varkenshouders beter moeten wapenen om crisissen te overleven en de uitdagingen van de toekomst aan te gaan. In totaal bevat het actieplan 22 actiepunten. Voor de varkenssector in Vlaanderen is het de eerste keer dat een actieplan van deze omvang, samenhang en gedragenheid tot stand kwam. Via een regelmatige rapportering op de website van het beleidsdomein Landbouw en Visserij wordt gewaakt over de uitvoering ervan, en er bestaat ook de mogelijkheid om bij te sturen waar nodig. Daarover wordt op geregelde tijdstippen overleg gepleegd met de betrokkenen. (www.vlaanderen.be/landbouw/actieplanvarkenshouderij).

1.1.5. Export van Vlaamse land- en tuinbouwproducten neemt toe

Na de installatie van de centrale exportcel in 2012 heeft VLAM de exportwerking in 2013 sterk uitgebreid. VLAM was aanwezig, telkens samen met Vlaamse exporteurs, op 20 buitenlandse vakbeurzen, waarvan 10 buiten de EU. Daarnaast waren er ook nog 5 prospectiezendingen naar potentiële afzetmarkten buiten de EU. In 2014 gaat VLAM op dat elan verder. Het voorlopige programma bevat al 17 beursdeelnames (waarvan 7 buiten de EU) en 3 prospectie-initiatieven buiten de EU.

Cruciaal in de exportwerking van VLAM is een goede samenwerking en overleg met de exporthandel. Daartoe zijn er in de verschillende exportgerichte VLAM-sectoren exportwerkgroepen opgericht, wat rechtstreeks overleg met de betrokkenen – de exporteurs – mogelijk maakt. Binnen die stuurgroepen werd per sector een exportstrategie uitgewerkt, worden er nieuwe doelmarkten gedefinieerd en operationele programma's uitgewerkt. Via het eigen exportinformatiecentrum levert VLAM de nodige basisinformatie aan.

Sectoroverkoepelend wil VLAM aanwezig zijn op een tweetal prospectieve markten, waar aan bedrijven uit verschillende sectoren de mogelijkheid geboden wordt om gezamenlijk te participeren aan vakbeurzen op minder evidente markten. In 2013 werd bij wijze van test en tot tevredenheid van de aanwezige exporteurs deelgenomen aan een vakbeurs in Bakoe (Azerbeidzjan).

De contacten en samenwerking met FIT zijn en blijven een belangrijke factor in de verdere uitbouw van de exportwerking van VLAM. Er is een duidelijke taakverdeling tussen beide organisaties. Terwijl FIT als het gaat om exportondersteuning van de voedingssector vooral deelneemt aan de grotere internationale vakbeurzen, is VLAM veeleer aanwezig op de meer gespecialiseerde of sectorale beurzen. Tussen de beide organisaties vindt regelmatig terugkerend beleidsoverleg plaats. Voor de voorbereiding en uitvoering van promotiegerichte en vooral van de prospectieve acties werkt VLAM steeds nauw samen met de plaatselijke FIT-vertegenwoordigers.

VLAM blijft, samen met FIT, ook betrokken bij de verdere implementatie van het LEAN-project van het FAVV. Er worden duidelijke afspraken gemaakt over de samenwerking tussen FAVV en de regionale exportbevorderende instanties. Bedoeling is ook dat het samenwerkingsprotocol met de verschillende betrokken partijen een concretere invulling krijgt. Belangrijk is dat exportbeperkingen door (fyto)sanitaire omstandigheden snel gedetecteerd en correct gekanaliseerd worden. De exportwerkgroepen binnen VLAM bieden de mogelijkheid om dat voor de VLAM-sectoren op een meer gestructureerde en binnen de sector overlegde manier aan te pakken.

Daarnaast bekijkt VLAM, samen met FIT en FEVIA-Vlaanderen, hoe het nieuwe label Food.be, dat door de voedingsindustrie werd ontwikkeld, geïntroduceerd kan worden in de buitenlandse promotionele werking.

Om de Vlaamse exportbedrijven zo goed mogelijk te ondersteunen in hun exportactiviteiten, wil VLAM ook de communicatie naar die doelgroep optimaliseren. Daarvoor zijn er twee nieuwe exportwebsites in ontwikkeling, vanaf oktober 2013 operationeel zijn.

- export.vlam.be richt zich naar onze exporterende bedrijven en federaties. De bedoeling is om marktinformatie die bij het VLAM-exportinformatiecentrum beschikbaar is op een snelle, efficiënte en leesbare manier beschikbaar te maken voor de bedrijven.
- www.freshfrombelgium.com is gericht op buitenlandse importeurs die via de website kennis kunnen maken met onze sectoren en met onze exporteurs en hun productaanbod via een exporteursdatabank.

Versterking van de buitenlandse promotie van de Vlaamse gastronomie

Ik heb op 17 juni 2013 VLAM, FIT, Horeca Vlaanderen en de Voedingsfederatie FEVIA samen met het kabinet Bourgeois uitgenodigd voor een startvergadering i.v.m. een initiatief om de buitenlandse promotie van onze Vlaamse gastronomie een flinke duw in de rug te geven.

In Vlaanderen staat de horeca alleen in voor 35.000 bedrijven en ruim 80.000 jobs. De nationale en internationale promotie ervan draagt bij tot het verstevigen van de rendabiliteit van de sector. Maar ook de Vlaamse landbouwproducten (vooral vlees, groenten en fruit) en voedingsindustrie (ondermeer bier, chocolade, ...) varen wel bij een versterkt imago van onze eetcultuur.

De internationale markt van de "foodies" is een groeiende markt. Bovendien is de culinaire pers in alle continenten populair en bepaalt deze mee het imago van een land. Zelfs voor het aantrekken van

buitenlandse investeringen is het belang niet te onderschatten: Vlaanderen voorstellen als het culinaire paradijs (dat het ook in realiteit is) is een extra aantrekkingsfactor bij het binnenhalen van buitenlandse investeringen.

Het is niet dat er nog geen initiatieven zijn die nu al bijdragen aan de promotie van de Vlaamse gastronomie. Alleen zijn de initiatieven vooralsnog te beperkt en te versnipperd. Het is mijn ambitie om op korte termijn, alle betrokken partners hier beter rond te laten samenwerken.

Er is Toerisme Vlaanderen, en meer bepaald de vzw Vlaanderen Lekkerland. Vlaanderen Lekkerland werd in 2007 opgericht op initiatief van de Vlaamse Minister van Toerisme, de provinciale toeristische organisaties en Horeca Vlaanderen. Op dit ogenblik staat Vlaanderen Lekkerland in voor de binnenlandse promotie van onze eet- en tafelcultuur. Het proces loopt nu om Vlaanderen Lekkerland in te kapselen binnen Toerisme Vlaanderen en het de centrale speler te maken in de binnen- en buitenlandse promotie van onze brede eet-, drink- en tafelcultuur.

Daarnaast is een belangrijke rol voor de VLAM en FIT. Het promoten van de Vlaamse gastronomie is tegelijkertijd het promoten van Vlaamse producten. Voor FIT is het promoten van de Vlaamse gastronomie een extra aantrekkingskracht om Vlaanderen een kwaliteitsvol en aantrekkelijk imago te geven. Zo zou het vanzelfsprekend moeten zijn dat op buitenlandse missies de mogelijkheid wordt aangegrepen om de Vlaamse keuken te promoten.

Ook VLAM dat op heel wat beurzen en zendingen in het buitenland actief is, kan de Vlaamse keuken op deze missies in de kijker stellen. Ook in de inlandse promotie voor de Vlaamse land- en tuinbouwproducten moeten synergieën te vinden zijn.

Tot slot is er een belangrijke rol weggelegd voor de private sector. Zowel sectorfederaties als Horeca Vlaanderen, Fevia of de Brouwersfederatie als belangrijke individuele bedrijven kunnen en moeten een rol spelen in wat een culinair publiek-privaat partnerschap kan worden.

Momenteel zijn er volop gesprekken aan de gang tussen de verschillende partijen die op de startvergadering aanwezig waren.

Gekeken wordt naar welke samenwerking mogelijk is.

Dit moet uiteindelijk leiden tot een samenwerkingsovereenkomst.

1.1.6. Boeren op een kruispunt

De werking van Boeren op een Kruispunt zal in 2014 intensief worden voortgezet met dezelfde subsidiëring van de Vlaamse overheid. Een bedrijf uitbouwen in de land- en tuinbouwsector brengt heel veel specifieke uitdagingen met zich mee. Daardoor vinden nog te veel land- en tuinbouwers hun weg als ondernemer niet (meer). Vzw Boeren op een Kruispunt, in 2007 op initiatief van de Vlaamse overheid opgestart, begeleidt de land- en tuinbouwers in nood en heeft als missie hun welzijn te verhogen en nieuwe kansen te creëren.

De landbouworganisaties en sinds kort een aantal andere organisaties uit de agrovoedingsketen participeren mee in de vzw.

In de periode van 2007 tot en met 2012 hebben zich 1.237 bedrijven in moeilijkheden aangemeld bij de vzw Boeren op een Kruispunt. De meeste meldingen komen van bedrijven in de veehouderij, van bedrijven met buitenteelten, gevolgd door glastuinbouwbedrijven. Omdat die bedrijven veelal de noodzakelijke bijkomende dienstverlening niet kunnen betalen, hebben ze behoefte aan steun van een hulporganisatie.

Het is de uitdaging om alle adviesvragers die zich aanmelden als bedrijf in moeilijkheden, zo spoedig mogelijk te helpen met een bezoek en advies. Boeren op een Kruispunt stelt de laatste jaren vast dat relatieproblemen, scheidingen en generatieproblemen bij de land- en tuinbouwers toenemen. Daardoor is er, naast begeleiding op gebied van bedrijfseconomische problemen, ook meer nood aan begeleiding

op gebied van welzijn. Omdat veel persoonlijke problemen gerelateerd zijn met bedrijfsproblemen, brengen de adviseurs van Boeren op een Kruispunt het volledige bedrijf in kaart. Een goed financieel inzicht in de huidige balans en de huidige rentabiliteit zorgt immers voor een beter inzicht in de mogelijkheden van het bedrijf. Op basis van de gezinssituatie, de bedrijfssituatie en de actuele problematiek wordt gezocht naar hefboomen om problemen op te lossen. 80% van de aangemelde bedrijven is na de begeleiding nog steeds actief als land- en tuinbouwbedrijf. Boeren op een Kruispunt wil de komende jaren blijven investeren in deskundig advies en een slimmer begeleidingstraject om de begeleiding nog effectiever te kunnen maken.

1.2. Investeren in landbouw en platteland

Regeerakkoord 2009-2014: Het Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO) is de basis voor een duurzaam landbouwbeleid in Vlaanderen. De volgende herzieningen van het PDPO zullen aangewend worden om het duurzaam karakter van de Vlaamse landbouw verder te versterken via investeringen, beheersovereenkomsten, de diversificatie van landbouwbedrijven (zorgboerderijen, hoevetoerisme, hoeveproducten ...) en specifieke plattelandsmaatregelen. We versterken het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds als motor van vernieuwing, innovatie en verduurzaming in de landbouw- en agrovoedingssector.

We voeren het strategisch plan Biologische Landbouw verder uit. We stimuleren de binnenlandse productie van bioproducten zodat een groter deel van de binnenlandse vraag kan beantwoord worden. We optimaliseren de rol die de land- en tuinbouw kunnen spelen bij de productie van hernieuwbare energie. Gezien de maatschappelijk historische relevantie stimuleren we het behoud van levend erfgoed en streekgebonden productie.

1.2.1. Investerings in land- en tuinbouw

De start van de lopende regeerperiode viel samen met een financieel-economische crisis die ook de land- en tuinbouwsector trof. De melkveesector werd geconfronteerd met zeer lage producentenprijzen en in de varkenssector bleef de toestand met lage producentenprijzen en stijgende productiekosten aanhouden, waardoor de bedrijven kampten met liquiditeitsproblemen. Met steun via overbruggingskredieten en versnelde uitbetaling van investerings- en vestigingssteun heb ik getracht om de grootste noden op te vangen.

Ondanks die crisissituatie in de voor de Vlaamse land- en tuinbouw belangrijke sectoren bleven de investeringen waarvoor een beroep gedaan werd op investeringssteun op een zeer hoog niveau. Terwijl in de periode 2004-2008 per jaar gemiddeld al voor 478 miljoen euro investeringen aangemeld werden, bedroeg dat gemiddelde de afgelopen vier jaar 560 miljoen euro. De stijging verliep geleidelijk en alleen in 2012 was er een beperkte terugval. Een terugval in één sector, zoals in de glastuinbouw na de EHEC-crisis, werd steeds gecompenseerd door een toename in andere sectoren. In diverse sectoren werd in de periode 2009-2013 geanticipeerd op aankomende belangrijke wijzigingen van de randvoorwaarden waarbinnen geproduceerd moet worden. In de melkveehouderij ging het om de uitdoving van het regime met gecontingenteerde producties. In de zeugen- en legkippenhouderij verstreek de termijn waarbinnen verplicht overgeschakeld moest worden op diervriendelijke huisvestingssystemen en de slachtkuikensector moest emissiearme stallen bouwen. Telkens werd de VLIF-regelgeving bijgestuurd om tegemoet te komen aan de investeringsnoden. Het energievraagstuk op de intensieve glastuinbouw-, fruit- en veebedrijven werd door de bedrijfsleiders op verschillende manieren en met zware investeringen aangepakt. Na 2008 werd nog voor een 100-tal warmtekrachtinstallaties (op een totaal van ongeveer 200) steun gevraagd en voor bijna 2.000 installaties van zonnecellen.

Een constante over al de sectoren heen was de schaalvergroting. De noodzakelijke omschakelingen werden ook voornamelijk gerealiseerd via nieuwbouw. De financieel-economische crisis heeft de investeringsbereidheid al met al weinig beïnvloed. De keuze voor schaalvergroting was het meest uitgesproken in de dierlijke sector en de glastuinbouw.

Een andere bijzondere vaststelling was de steun aan de investeringen waarmee milieudoelstellingen, doelstellingen inzake dierenwelzijn, kwaliteit e.a. nagestreefd worden. Als de som gemaakt wordt van de investeringen met een belangrijk aantoonbaar effect op die vlakken, blijkt dat een aanzienlijk percentage van de totale steun daaraan besteed wordt. In 2011 bedroeg dat aandeel zelfs 45%.

De gestage toename van het aangemeld investeringsvolume vroeg om bijstellingen van het budget en de regelgeving. De door de Europese Unie ter beschikking gestelde health-checkmiddelen gingen naar investeringen die verband hielden met de klimaatverandering en hernieuwbare energie. Ook de middelen uit het Fonds voor de herstructurering van de suikersector werden ingezet om de bietentelers te ondersteunen bij de reconversie. Jaar na jaar werden extra middelen uitgetrokken om de aanvragen om steun in te willigen. Terwijl het gemiddeld beschikbare budget in de vorige legislatuur afgerond 75 miljoen euro bedroeg, was dat binnen de lopende regeerperiode 95 miljoen euro. Globaal volstond dat hogere budget evenwel niet om naar rato van de oude steunintensiteiten te blijven subsidiëren. Bij drie gelegenheden werd ingegrepen op de mogelijkheden op steun zonder de basisprincipes uit het oog te verliezen. Het selectiever subsidiëren en het lineair verminderen van de steun wordt, naast de budgettaire noodzaak, in grote mate verantwoord door de historisch lage rentevoeten, het bestaan van andere steunmechanismen en de daling van de investeringskosten voor bepaalde investeringen. Tevens werden de voorwaarden selectiever met het doel de middelen te reserveren voor exploitanten die in alle opzichten (bedrijfsleiding, tijdsbesteding, inkomsten, statuut, activiteiten enz.) land- of tuinbouwer zijn.

Een laatste in het oog springende evolutie is de vennootschapsvorming. Sinds 2009 is het aantal actieve landbouwvennootschappen gestegen van 771 naar 1.395, een toename met ruim 80 %. De positieve houding ten aanzien van een vestiging als mandataris van een vennootschap en de koppeling van de steun aan het aantal bedrijfsleiders hebben die evolutie mee bepaald. De VLIF-regelgeving is een belangrijke stimulans geweest voor de versnelde omvorming van eenmanszaken tot vennootschappen.

1.2.2. Jonge landbouwers, sleutel voor de toekomst

Terwijl er op het vlak van investeringssteun permanent bijgestuurd en ingegrepen moest worden, was dat minder het geval voor vestigingssteun. Zoals voorheen werd de Vlaamse vestigingssteun maximaal afgestemd op mogelijkheden die de Europese verordening biedt. Toen de EU in 2009 de toegelaten vestigingssteun verhoogde van 55.000 euro naar 70.000 euro werd de regelgeving in korte tijd aangepast zodat vanaf 1 januari 2010 die nieuwe maximumnorm van toepassing was. Bij het toenemende aantal vestigingen als mandataris van een vennootschap via overname van aandelen, was het noodzakelijk bijkomende regels uit te vaardigen rond de aanvaardbare waarde van aandelen.

Tijdens de lopende regeerperiode konden enkele opmerkelijke evoluties vastgesteld worden bij het aantal vestigingen, de omvang en de aard van de vestigingskosten. Het aantal aanvragen om vestigingssteun ligt met een gemiddelde van 207 per jaar in de lijn van de verwachtingen. Tijdens de vorige legislatuur waren dat er gemiddeld nog 241. De gemiddelde vestigingskosten stijgen, parallel met de omvang van de bedrijven: 228.500 euro tegenover 203.200 euro in de vorige legislatuur. Een zeer opmerkelijke wijziging deed zich voor bij de vorm van de vestigingskosten. Het percentage van de aanvragen om vestigingssteun die gaan over overname van aandelen bedraagt tijdens de lopende regeerperiode liefst 45%. In de vorige regeerperiode bedroeg dat aandeel amper 7%. De positieve discriminatie van de overname van aandelen speelt ongetwijfeld een rol.

De steunmaatregelen voor de periode 2014-2020 worden stilaan in een definitieve vorm voor overleg met de Europese Commissie gegoten. Zoals voorheen kiezen we ervoor om maximaal in te spelen op de mogelijkheden voor het geven van vestigingssteun (70.000 euro).

1.2.3. Plattelandsontwikkelingsbeleid (PDPO II) op schema

De uitvoering van het Vlaams programma voor plattelandsontwikkeling 2007-2013 (PDPO II) zit algemeen goed op schema. Tijdens de eerste zes jaren hebben we in totaal 643,7 miljoen euro uitgegeven. Dat komt neer op zo'n 85% van het geplande budget voor de volledige programmaperiode.

Van die totale uitgaven werd ongeveer 63% ingezet ter verbetering van het concurrentievermogen van de land- en bosbouwsector (as 1). Binnen die eerste as zetten we het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) in als motor van vernieuwing, verduurzaming en innovatie in de landbouw- en agrovoedingssector (zie 1.2.1.).

Via cursussen, stages en demonstratieprojecten boden we landbouwers de kans zich bij te scholen over een brede waaier van onderwerpen, gaande van bedrijfseconomische boekhouding en management, over landschapsbehoud en milieubescherming tot ICT en innovatieve toepassingen op het bedrijf. Bijna 7.000 landbouwers kregen daarenboven een diepgaand bedrijfsadvies (BAS), aangepast aan hun specifieke bedrijfskenmerken. En via twee nieuwe as 1-maatregelen in het kader van voedselkwaliteitsregelingen stimuleerden we het behoud van streekgebonden producten.

18% van de totale uitgaven ging naar de verbetering van het milieu en het platteland (as 2). Voornamelijk de agromilieumaatregelen speelden daarop in. In 2012 waren die maatregelen samen goed voor bijna 50.000 hectare. In het kader van het gewijzigde Europees gewasbeschermingsbeleid voerden we met de feromoonverwarring als bestrijdingstechniek in de pitfruitteelt een nieuwe agromilieumaatregel in, die met 8.000 hectare meteen een groot succes kende. Binnen de tweede as werd de maatregel boslandbouwsystemen nieuw ingevoerd en activeerden we de inrichtingsmaatregelen in het kader van de Kaderrichtlijn Water.

Het verhogen van de leefkwaliteit op het platteland en het stimuleren van diversificatie van de plattelandseconomie (as 3 en as 4) waren goed voor 19% van de totale PDPO II-uitgaven. Bijna 9 miljoen euro ging naar diversificatie-investeringen, waaronder investeringen in hernieuwbare energie, hoeveproductie en hoevetoerisme. Maar ook heel wat lokale plattelandprojecten in het kader van toerisme, dorpskernvernieuwing of landelijk erfgoed kregen ondersteuning.

Vanaf 2010 hebben we met bijna 45,5 miljoen euro extra middelen specifiek ingezet voor de nieuwe uitdagingen die de Europese Commissie in het kader van de Health Check en het Economische Herstelplan vooropstelde. Deze bijkomende middelen werden gericht ingezet om via het VLIF milieugerichte investeringen te subsidiëren die betrekking hebben op waterbeheer, hernieuwbare energie en klimaatverandering. Voor milieugerichte investeringen binnen de agrovoedingssector kwamen eveneens extra middelen ter beschikking. Ook de financiële middelen voor agromilieumaatregelen die inspelen op waterkwaliteit, klimaatverandering en biodiversiteit trokken we op.

Het Vlaams Ruraal Netwerk (VRN) richtte zich tot het brede publiek, met verscheidene evenementen, studiedagen en nieuwsbrieven over diverse plattelands- en landbouwgerelateerde thema's. In 2012 trok de informatiecampagne 'Goed Geboerd' door heel Vlaanderen. Ze lokte in totaal 5.500 bezoekers. Daarnaast richtte het VRN zich ook tot de verschillende landbouwsectoren, met ander andere thematische excursies, bedrijfsbezoeken en verspreiding van goede praktijken.

1.2.4. Biologische landbouw blijft groeien

In 2013 werd het nieuwe Strategisch Plan Biologische Landbouw 2013-2017 voorgesteld. Het erkent de biologische landbouw als een belangrijke, waardevolle en duurzame land- en tuinbouwproductiemethode en streeft een kwalitatieve en kwantitatieve groei van de biologische productie in Vlaanderen en een evenwichtige marktontwikkeling na.

De biosector is een economisch belangrijke sector met een omzet van 435 miljoen euro per jaar, én er is nog groei mogelijk: de vraag is nog steeds veel groter dan het aanbod. Er is dus duidelijk een markt voor bioproducten in Vlaanderen. Ondertussen wordt die vraag meer en meer ingevuld door de ons omringende landen. Het is dus van belang dat er een voldoende groot aanbod biologische producten te vinden is, zowel in gespecialiseerde zaken en de lokale winkels om de hoek als in de supermarkten.

Het nieuwe strategisch plan moet de biosector in Vlaanderen naar een volgend niveau tillen. Naast het Algemeen Boerensyndicaat, BioForum, Boerenbond, VLAM en de Vlaamse overheid hebben ook twee nieuwe partners, Fevia Vlaanderen en Comeos Vlaanderen, zich voor het eerst uitdrukkelijk geëngageerd om bij te dragen tot het optimaliseren, stimuleren en sturen van de markt- en ketenontwikkeling. Zo zullen 'Bio zoekt Boer' en 'Bio zoekt Keten' in de toekomst meer focussen op sectoren met groot potentieel op het vlak van zowel omschakeling als afzet. Knelpunten wegwerken, nieuwe marktkansen creëren, flexibel inspelen op marktopportunities en bevorderen van nieuwkomers zijn daarbij van belang. Kennisontwikkeling en kennisuitwisseling blijven uiteraard ook cruciaal, zowel in de Vlaamse, nationale als internationale context. Het is de bedoeling om in 2014 een groep biobedrijven op te nemen in het Landbouwmonitoringsnetwerk om meer bedrijfs-economische cijfers over bio te genereren.

Het Vlaams biokennisnetwerk (bestaande uit het CCBT, NOBL, de biobedrijfsnetwerken en bedrijfsadviseurs) wordt verder uitgebouwd. Het CCBT versterkt zijn samenwerking met Nederland op gebied van communicatiestrategie voor bio-onderzoek (biokennisberichten, biokennis.com). NOBL werkt aan een onderzoeksstrategie bio 2013-2017. Vlaamse onderzoeksinstituten participeren verder in Core-organic (Coördinatie van Europees onderzoek). De mogelijkheden om een beroep te doen op professionele ondersteuning worden uitgebreid.

Nieuwe wetgeving rond biobedrijfsadviesing en rond biozaden wordt van kracht. Er wordt ook gewerkt aan een nieuwe regelgeving voor de hectarepremie voor de biologische productiemethode in het kader van het nieuw PDPO (2014-2020).

Daarnaast blijft het stimuleren van de vraag bij de consument belangrijk. Dat gebeurt via de door VLAM en de EU gefinancierde promotiecampagne 'Renaissance van de smaak' en bewustmaking van de burger aan de hand van workshops biolandbouw en voeding door VELT. Een grotere consumptie van bio helpt om een duurzame groei en evenwichtige marktontwikkeling te kunnen realiseren.

1.2.5. Korte keten als deel van duurzaam productiepatroon

De korte keten biedt ontwikkelingskansen voor de Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven, versterkt het duurzame karakter van de Vlaamse land- en tuinbouw en zorgt ervoor dat er opnieuw meer verbondenheid ontstaat tussen producent en consument, wat resulteert in een hogere waardering voor land- en tuinbouw en in duurzame consumptiepatronen.

Om de korte keten verder te ontwikkelen heb ik samen met alle actoren een Strategisch Plan Korte Keten opgesteld. Een strategisch platform korte keten zag het licht om de uitvoering van het strategische plan op te volgen en de samenwerking binnen de sector te verhogen. Er wordt gewerkt rond het informeren en begeleiden van producenten en consumenten, het logistieke vraagstuk, wetgeving op maat, een coherent beleid en rond kennis en onderzoek.

Concreet resulteerde dat in verschillende acties. Zo heeft de studiedienst van het Departement Landbouw en Visserij studies uitgevoerd over de inventarisatie van korteketeninitiatieven, de rentabiliteit van zuivelverwerking en de optimalisering van de logistiek bij samenwerking. Om de korte keten bekend te maken bij de consument heeft VLAM zijn werking rond hoeveproducten verbreed naar de korte keten. Het label 'erkend verkooppunt hoeveproducten' werd herwerkt tot 'recht van bij de boer' met een nieuwe website waarop al bijna 600 verkooppunten staan. Ook werd een toolbox aangemaakt voor de gemeenschappelijke promotie van de korte keten. Verder wordt het

Steunpunt Hoeveproducten structureel ondersteund. Het Steunpunt Hoeveproducten biedt al 10 jaar begeleiding voor korteketenproducenten en staat ook in voor de belangenverdediging van de sector.

Daarnaast heb ik 14 quick-win-projecten gefinancierd in 2012 en 2013 voor een totaal bedrag van 99.541 euro. Ook voor de volgende jaren is het de bedoeling om de korte keten verder te ondersteunen. Ook met andere beleidsdomeinen wordt samengewerkt.

1.2.6. Agrarische architectuur / Pilotprojecten Productief Landschap

Het beeld van het landbouwbedrijf in het Vlaamse landschap is de laatste decennia sterk geëvolueerd. De karakteristieke, streekgebonden hoeves zijn in de loop der jaren stilaan vervangen door meer uniforme agro-industriegebouwen. De tendens om op steeds grotere schaal te werken, zet zich onverminderd door. Daarnaast zijn er voor verschillende sectoren bijkomende uitdagingen ontstaan op functioneel-technisch en juridisch vlak. Naar aanleiding daarvan voerde de Vlaamse Bouwmeester enkele jaren geleden in opdracht van het Interbestuurlijk Plattelandsoverleg (IPO) een studie uit naar de problematiek van schaalvergroting en industrialisatie van agrarische stallen en loodsden. Dat resulteerde in 2008 in de publicatie 'Agrarische architectuur in Vlaanderen'. Het rapport bevat naast een aantal casestudies, ook zes concrete aanbevelingen voor beleid en sector.

Om de aanbevelingen om te zetten in toepasbare beleidsmaatregelen richtte het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek, op mijn initiatief, een tijdelijke beleidswerkgroep op. In deze werkgroep werden de verschillende betrokken beleidsdomeinen en belanghebbenden bijeengebracht. Na grondige studie stelde de beleidswerkgroep in januari 2011 een actieplan voor, waarbij de focus in eerste instantie ligt op acties die binnen het bestaande instrumentarium en op korte termijn gerealiseerd kunnen worden. Het eerste resultaat daarvan is de ILVO-brochure 'Agrarische architectuur: sleutel voor de toekomst'. Die leidraad beschrijft hoe men, rekening houdend met de functionele, economische en esthetische aspecten, kan komen tot een kwaliteitsvolle agrarische architectuur. De brochure werd wijd verspreid en streeft op die manier een mentaliteitswijziging na bij alle betrokken actoren. Ook in deze wil ik inzetten op onderzoek en vernieuwende projecten rond agrarische architectuur in Vlaanderen.

In een samenwerking tussen de Vlaamse Bouwmeester, het Departement Landbouw en ILVO wordt in het kader van een samenwerkingsprotocol gewerkt aan 'Pilotproject Productief Landschap'. De 'Pilotprojecten' werden door de Vlaamse Bouwmeester als instrument ontwikkeld om ontwerpend onderzoek met een beleidsvoorbereidende inslag te koppelen aan de realisatie van grensverleggende projecten die effectief gerealiseerd worden op het terrein.

'Pilotprojecten' wil een direct verband leggen tussen de praktijk (het bouwen), onderzoek, beleidsvoering en regelgeving, en schakelt voortdurend tussen operationeel en strategisch niveau. Naast de effectieve realisatie op het terrein van 5 (bouw) projecten zal een brede communicatie gevoerd worden over het leertraject via symposia en publicaties. De 'Pilotprojecten Productief Landschap' zullen de sterktes en zwaktes, de uitdagingen en de toekomstplannen van landbouwbedrijven als vertrekpunt nemen.

Bedoeling is uiteindelijk na te gaan hoe de landbouw in Vlaanderen opnieuw kan functioneren als een motor van vernieuwende maatschappelijke en ruimtelijke evolutie. Er wordt op zoek gegaan naar winsten die kunnen geboekt worden door het ontstaan van een productief landschap waarbij landbouwproductie, energiedelen, natuur, recreatie, erfgoed, biodiversiteit en vergroening de Vlaamse open ruimte anders tonen, uitdagen en ontwikkelen eerder dan ze te verdelen en eenzijdig op te eisen.

1.2.7. Klimaat en energie

Op 28 juni 2013 werd het Vlaams Klimaatplan, bestaande uit een mitigatie- en een adaptatieplan, definitief goedgekeurd. Aan die goedkeuring ging een heel voorbereidingstraject, inclusief een brede consultatie met het middenveld, vooraf. De belangrijkste doelstelling is de reductie van de uitstoot van de broeikasgassen in Vlaanderen tussen 2013 en 2020, en een doorkijk richting 2050, om zo de klimaatverandering tegen te gaan. Die doelstelling is de kern van het Vlaams Mitigatieplan, waarbij

voor alle niet-ETS-sectoren (sectoren die niet tot het emissiehandelssysteem behoren) maatregelen werden vooropgesteld in het kader van een reductiedoelstelling van -15% in 2020 tegenover 2005.

Voor de Vlaamse land- en tuinbouwsector werd, na een brede consultatie met het middenveld, gekeken welke maatregelen haalbaar en maatschappelijk aanvaardbaar zijn. Op het uitgebreide overleg met het middenveld (Ronde tafelconferentie landbouw–klimaat, voorjaar 2012) werd sterk gepleit voor bijkomende sensibilisering en voorlichting rond de besproken maatregelen, waarbij het klimaat als horizontaal thema over de domeinen heen meegenomen wordt. Concreet zal dat gebeuren via een betere integratie van het thema klimaat in het voorlichtingsplan en het nieuwe PDPO, de verdere uitbouw van energieadvies en de organisatie van informatiecampagnes rond klimaat. Zo werd op Agriflanders (januari 2013) een sensibiliserings- en voorlichtingscampagne rond klimaat opgezet. Naast sensibilisering en voorlichting zal eveneens onderzocht worden hoe meer ingezet kan worden op innovatieve prototypes, waarbij de overheid het risicokapitaal mee kan steunen en nieuwe duurzame technieken kan helpen verspreiden als ze technisch en economisch haalbaar geacht worden.

Daarnaast heeft het Departement Landbouw en Visserij een studie gepland om een aparte inventaris op te stellen om de bijdrage van de land- en tuinbouwsector tot de energieproductie (WKK, groene stroom, groene warmte enz.), en de effecten ervan op de uitstoot van broeikasgassen in kaart te brengen. Om de methaan- en lachgasemissies verder te reduceren, worden diverse acties vooropgesteld. De focus zal liggen op verder onderzoek en implementatie van nutritionele strategieën en de samenstelling van voederrantsoenen. Een nieuwe in te voeren maatregel in dit kader, gefinancierd door het Vlaams Klimaatfonds, is de ondersteuning van kleinschalige anaerobe vergisting van zuivere mest door middel van pocketvergisters op landbouwbedrijven. Die reduceren niet alleen de emissie van methaan en lachgas uit mestopslag in de openlucht, maar zijn ook in staat om methaan om te zetten in groene energie.

In het kader van energiebeheer wordt energiebesparing, productie en gebruik van duurzame en hernieuwbare energie verder gestimuleerd. Bijkomend wordt het energieconsulentenproject versterkt en wordt een pilootproject waarbij laagwaardige restwarmte van een afvalverbrandingsoven wordt ingezet voor de verwarming (en eventueel ook CO₂-bemesting) van geclusterde serres ondersteund. Voor beide nieuwe maatregelen zullen eveneens middelen vrijgemaakt worden uit het Vlaams Klimaatfonds.

Voorts zal een nieuwe brochure worden uitgegeven rond energiebeheer in de land- en tuinbouwsector, waarbij het doel sectorgerichte voorlichting en sensibilisering rond duurzaam energiegebruik is. Ten slotte zal, in samenwerking met het ILVO, bekeken worden hoe onderzoek rond milieu, klimaat en energie beter geïntegreerd en op de praktijk afgestemd kan worden.

In het kader van het project Innovatief Aanbesteden 'Op weg naar een duurzamere glastuinbouw in Vlaanderen' zullen, in samenwerking met het IWT, na evaluatie van de ingediende offertes, de geselecteerde prototypes gerealiseerd kunnen worden met cofinanciering van de Vlaamse overheid. De aangeboden innovatieve technologie zal zich voornamelijk concentreren op thema's die werden geselecteerd in het kader van de marktverkenning naar innovatieve oplossingen in samenspraak met de glastuinbouwsector, technologie aanleverende bedrijven en kennisinstellingen. Het gaat om CO₂-ontkoppeling, gebruik van laagwaardige warmte, actief ontvochtigen van de kas, energiebesparende schermtyper en klimaatsturing.

De land- en tuinbouwsector is een belangrijke producent van energie geworden, zowel voor eigen gebruik op het land- en tuinbouwbedrijf als voor toelevering op het net. Een aanzienlijk deel daarvan wordt gerealiseerd door warmte-krachtkoppelinginstallaties (WKK), waarbij warmte en CO₂ een toepassing vinden op het land- en tuinbouwbedrijf en elektriciteit wordt afgezet op het elektriciteitsnet. Daardoor levert de sector een bijdrage aan de klimaat- en energiedoelstellingen op het niveau van Vlaanderen.

Naast het gebruik van duurzame technologie op basis van fossiele brandstoffen bedroeg de gerealiseerde hernieuwbare energieproductie in de vorm van elektriciteit en warmte circa 10% van het totale energieverbruik in de sector. Dat wordt gerealiseerd door verschillende types van technologieën zoals zonnepanelen, warmte-krachtkoppeling, houtverbranding, zonneboilers en warmtepompen.

Conform de maatregelen in het deel klimaat en energiebesparing zal ik ook wat betreft energiewinning voor toepassing op het land- en tuinbouwbedrijf inzetten op instrumenten zoals adviesverlening bij aanvragen voor stedenbouwkundige vergunningen, sensibilisering en voorlichting, ondersteuning via investeringssteun en onderzoek en aanpak van mogelijke knelpunten. Speciale aandacht gaat naar het gebruik van kleinschalige vergistingsinstallaties. Zij kunnen niet alleen de uitstoot van broeikasgassen verminderen, maar ook bijdragen aan de productie van groene stroom en warmte op basis van bedrijfsseigen landbouwreststromen (mest, plantaardige reststromen, enz.).

1.3. Vlaamse landbouw duurzaam

Regeerakkoord 2009-2014: We bereiden de sector proactief en op een stimulerende wijze voor op de toepassing van de verstrengde Europese regels voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en van de plannen die in dat verband op gewestelijk en nationaal niveau opgemaakt zullen worden. We hebben nood aan een duurzame landbouw: een competitieve landbouw, waarmee de landbouwer op een correcte manier zijn brood kan verdienen, maar met respect voor het leefmilieu, voor zijn omgeving en voor het dierenwelzijn.

1.3.1. Geïntegreerde gewasbescherming voor alle gewassen vanaf 2014

Als gevolg van de Europese richtlijn 2009/128 over het duurzame gebruik van gewasbeschermingsmiddelen moeten een aantal acties ondernomen worden om de richtlijn om te zetten in Vlaanderen. Voor alle professionele gebruikers is de toepassing van de geïntegreerde gewasbescherming (IPM) tegen 2014 een grote uitdaging. Dankzij de goede voorbereiding de voorbije twee jaar is de Vlaamse land- en tuinbouw klaar om die uitdaging aan te gaan.

Voor de vijf plantaardige sectoren (akkerbouw, groenten in openlucht, groenten onder bescherming, fruitteelt en sierteelt) stelde het beleidsdomein, in samenwerking met alle actoren, richtsnoeren op voor geïntegreerde gewasbescherming. De praktijkgids gewasbescherming wordt volledig aangepast aan IPM. De opgestelde richtsnoeren worden erin opgenomen en de gids wordt via allerlei kanalen verdeeld onder de land- en tuinbouwers. De richtsnoeren maken eveneens deel uit van de kwaliteitslastenboeken van de landbouwsector en de controle zal op gelijkaardige wijze gebeuren. Op vraag van de beroepssectoren is gestreefd naar een maximale uniformiteit in de werkwijze tussen de gewesten.

Voor de fruitteelt is de toepassing van de verwarringstechniek ter voorkoming van schade aan de vruchten door verschillende rupsen een voorbeeld van IPM. Om de techniek maximaal te introduceren wordt het stimuleringsbeleid via de agromilieumaatregelen voortgezet. De maatregel kent al een groot aantal deelnemers. Ongeveer 50% van de pitfruittelers doet een beroep op de subsidie en past verwarringstechniek toe op ongeveer de helft van de oppervlakte pitfruit. Een ander essentieel onderdeel van IPM zijn de waarnemingen en waarschuwingen. Die vormen immers de basis om te beslissen of een behandeling tegen ziekten en plagen verantwoord is. Het beleidsdomein ondersteunt de verschillende praktijkcentra om in alle plantaardige sectoren een wetenschappelijk verantwoord waarschuwingssysteem te ontwikkelen en ter beschikking te stellen van de professionele land- en tuinbouwers.

1.3.2. Erosiebestrijding aangepakt

Op mijn initiatief en dat van de minister bevoegd voor Leefmilieu en in overleg met de landbouworganisaties hebben de administraties van de Vlaamse overheid een plan uitgewerkt voor een betere aanpak van bodemerosie op landbouwpercelen. Dit erosieplan wordt eind 2013 ter goedkeuring aan de regering voorgelegd. Zowel landbouw als milieu is daarbij gebaat: minder erosie betekent een beter behoud van de bodemkwaliteit en minder verlies van nutriënten en slib naar de waterlopen. Het plan voorziet in een aantal brongerichte maatregelen die gefaseerd ingevoerd zullen worden, zodat landbouwers hun bedrijfsvoering tijdig kunnen aanpassen. Verschillende stimulerende maatregelen en begeleidingsinitiatieven zullen aanvullend bijdragen tot de realisatie van een betere erosiebestrijding.

Enerzijds wordt het aantal ha waarop verplicht maatregelen genomen zullen moeten worden gevoelig verhoogd, en anderzijds zullen de maatregelen op de percelen met een zeer hoge erosiegevoeligheid gefaseerd aangescherpt worden naargelang van de erosiegevoeligheid van de teelt die de landbouwer erop wenst te verbouwen. Daardoor zullen bepaalde teelttechnieken niet meer mogelijk zijn of zullen sommige sterk erosiegevoelige teelten slechts kunnen onder strikte voorwaarden. Op percelen met een medium of lage erosiegevoeligheid zijn geen maatregelen verplicht, maar worden de maatregelen die gelden voor de percelen met een hoge erosiegevoeligheid sterk aanbevolen. Landbouwers die zich extra hebben ingezet om de bodemkwaliteit van hun percelen in stand te houden of te verbeteren, kunnen hun percelen in een lagere erosiegevoeligheidsklasse laten indelen als zij kunnen aantonen dat het C-gehalte van die percelen 1,7 % of meer bedraagt.

In het plan is er eveneens aandacht voor stimulerende maatregelen zoals beheersovereenkomsten voor de aanleg van grasbufferstroken, grasgangen en strategisch gelegen grasland. Ook VLIF-steun voor niet-productieve investeringen die gericht zijn op het voorkomen of verminderen van erosie behoort tot de mogelijkheden.

Om de betrokken landbouwers zo vlot mogelijk vertrouwd te maken met het nieuwe maatregelenpakket, spelen sensibilisering en voorlichting een belangrijke rol. In het voorlichtingsplan 2014 van het Departement Landbouw en Visserij zal erosiebestrijding daarom een prominente plaats innemen.

1.3.3. Landbouwers als natuurbeheerders

Als grootste ruimtegebruiker is de landbouwsector onlosmakelijk verbonden met zijn natuurlijke omgeving. Veel fauna en flora is immers afhankelijk van landbouw en landbouwlandschappen. Omgekeerd kan functionele agrobiodiversiteit landbouwers voordelen opleveren. Agrarisch natuurbeheer kan bovendien een manier zijn om de bedrijfsvoering te verbreden of om bij te dragen tot realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen (IHD).

De afgelopen jaren heb ik via verschillende instrumenten (voorlichtingsactiviteiten, demoprojecten, studies, agromilieumaatregelen enz.) ingezet op de ondersteuning van landbouwers om een meer proactieve rol op te nemen in agrarisch natuurbeheer, zowel op individuele basis als in samenwerkingsverband.

Samenwerkingsverbanden tussen landbouwers bieden een meerwaarde omdat zij kunnen zorgen voor een gebiedsgerichte invulling van natuur- en landschapsbeheer. In Vlaanderen zijn er in het kader van het project agrobeheerscentrum ECO², dat ik mee ondersteun, al verschillende agrobeheergroepen actief. In de toekomst wil ik blijven inzetten op de ondersteuning van agrarisch natuurbeheer.

Eind 2009 zag onder goedkeuring van mijzelf en minister Schauvliege het initiatief Agrarisch Natuurbeheer en Agrobiodiversiteit (AGNABIO) het licht, een structureel overleg tussen de beleidsdomeinen Landbouw en Visserij en Leefmilieu, Natuur en Energie rond de thema's agrarisch natuurbeheer en agrobiodiversiteit. Het initiatief AGNABIO wordt de komende jaren verder uitgediept

met als doel agrarisch natuurbeheer beleidsmatig en op het terrein verdere kansen te geven. De samenwerking met het middenveld over deze thema's wordt verder versterkt in een kennis- en overlegplatform.

1.3.4. Dierenwelzijn in de kijker

Het engagement van de belangrijkste actoren in de varkenssector om uiterlijk in 2018 geen chirurgische castratie van beerbiggen meer uit te voeren noopt tot verdere initiatieven om de hinderpalen daarvoor weg te werken. Daarom werd medio 2013 een werkgroep geïnstalleerd waarin naast de landbouw- en de agrovoedingssector ook dierenrechtenorganisatie GAIA betrokken is. De knelpunten hebben voornamelijk te maken met de nood aan geschikte berengeurdetectiemethodes aan de slachtlijn, de valorisatie van gedetecteerde karkassen en de acceptatie van niet-gecastreerde karkassen op de exportmarkten. Naast de ondersteuning van de werkgroep levert de Vlaamse overheid een bijdrage om de aanwezige kennishiaten op te vullen. Zo start er in 2013 een demonstratieproject 'Optimalisatie van het houden van intacte beren en immunocastraten' en een IWT-onderzoeksproject 'Bedrijfsspecifieke strategieën voor de reductie van berengeur'. 2013 was ook het jaar waarin de deadline voor de omschakeling naar groepshuisvesting voor zeugen verstreek. Hoewel de omschakeling tegen de deadline nog niet volledig voltooid was, wijzen bevragingen en controles door de bevoegde overheid erop dat de toestand inmiddels evolueert in de richting van een volledige omschakeling.

In de konijnenhouderij is op initiatief van de sector een ontwerp van regelgeving voorgesteld waardoor op termijn de batterijhuisvesting geleidelijk vervangen zou worden door huisvesting in konijnenparken. In afwachting daarvan kan de sector op vrijwillige basis of in het kader van commerciële afspraken de normen al toepassen en daarvoor genieten van de verhoogde VLIF-steun.

1.3.5. Voedselverliezen beperken

Het terugdringen van voedselverlies kadert binnen de doelstellingen van Vlaanderen in Actie. Daarom heb ik in 2011, samen met mijn collega-minister van Leefmilieu, voedselverlies en -verspilling op de agenda van de Vlaamse Regering gezet. Omdat de thematiek beleidsdomeinoverschrijdend denken en handelen vereist, heb ik een interdepartementale werkgroep voedselverlies opgericht. Onder het voorzitterschap van het Departement Landbouw en Visserij zorgt de werkgroep voor coördinatie tussen de verschillende beleidsdomeinen.

In een eerste fase heeft de werkgroep zich gericht op het opbouwen van kennis en overleg met alle betrokkenen uit overheid, keten en middenveld. Het Departement Landbouw en Visserij onderzocht het verlies in de primaire sector. OVAM voerde gerichte studieprojecten uit naar de consument en de horecasector, en initieerde ketenoverleg in het project 'Voedselverlies in Ketenperspectief'. Delhaize, de Sint-Vincentius-vereniging en Rimo Limburg zetten een proefproject op rond voedselpakketten. De werkgroep organiseerde in de herfst van 2012 een geslaagde studienamiddag, waarop de resultaten van de werkzaamheden voorgesteld werden en verschillende sectoren hun visie en activiteiten toelichtten.

Intussen is het thema volop opgenomen in beleid en onderzoek gericht op de primaire sector, zodat Vlaanderen kan bijdragen aan de Europese ambitie om voedselverlies te halveren tegen 2020. Het ILVO heeft het project Genesys opgestart om succesvolle systeeminnovaties uit te voeren door middel van een optimale valorisatie van plantaardige en dierlijke nevenstromen. Fevia Vlaanderen heeft een project opgestart, gefinancierd binnen de oproep 'Fabriek van de Toekomst' van het Nieuw Industrieel Beleid, om verlies in de industrie terug te dringen. OVAM zit met Horeca Vlaanderen aan tafel om gerichte preventie maatregelen uit te werken voor de sector. De distributiesector is nauw betrokken bij projecten gericht op de recuperatie van voedseloverschotten voor sociale doeleinden. Met het boek 'Sociaal aan de slag met voedseloverschotten' van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin zijn de kiemen gelegd voor verder ontwikkeling van de niche voedselverlies in lokale armoedebestrijding en sociale economie. Diverse middenveldorganisaties hebben voedselverspilling opgenomen in hun vormingen en VLAM heeft een sensibiliserende folder opgemaakt. De overheid

neemt ook een voorbeeldrol op. AFM, de entiteit die de overheidsrestaurants beheert, heeft een gedetailleerde nulmeting uitgevoerd en acties opgestart.

Via overleg met de regio's, de federale overheid en de overige EU-lidstaten heeft Vlaanderen de problematiek internationaal aangekaart, een uitgebreid netwerk uitgebouwd en de Vlaamse inspanningen onder de aandacht gebracht. Vlaanderen maakt deel uit van de koplopersgroep binnen Europa.

De komende jaren willen we verder gaan op dat elan, gesterkt door het traject dat we hebben afgelegd en in nauwe samenwerking met de verschillende schakels uit de keten en stakeholders.

1.4. Ondersteuning van landbouwonderzoek

Regeerakkoord 2009-2014: We investeren in onderzoek en innovatie door de uitvoering van het witboek Landbouwonderzoek, zodat ook de komende jaren nieuwe kennis de land- en tuinbouwsector krachtig ondersteunt.

1.4.1. Platform voor Landbouwonderzoek

Met het Platform voor Landbouwonderzoek hebben we in Vlaanderen een uniek forum voor overleg tussen de verschillende betrokken actoren. Naast de kennisinstellingen (universiteiten, hogescholen, ILVO en praktijkcentra) zijn ook de landbouworganisaties, administraties en kabinetten erin vertegenwoordigd. Het Platform baseert zijn werking op de uitdagingen die geformuleerd werden in het Witboek Landbouwonderzoek.

Het Platform voor Landbouwonderzoek werkt thematisch en heeft de voorbije regeerperiode o.a. aandacht besteed aan samenwerking tussen de kennisinstellingen, kennisbeheer en de mogelijkheden op Europees niveau. De twee belangrijkste dossiers waren de hervorming van het IWT Programma Landbouwonderzoek naar de LA-trajecten en de implementatie van het Europees Innovatiepartnerschap (EIP) 'Productieve en duurzame landbouw'.

De LA-trajecten streven naar een meer vraaggedreven probleemstelling, focussen op de implementatie van resultaten in de praktijk en creëren de mogelijkheid om samen te werken met aanverwante sectoren en kennisdomeinen. Na een uitgebreide discussie kwam het Platform tot de conclusie dat de LA-trajecten een opportuniteit bieden om de sector en het onderzoek dichter bij elkaar te brengen.

In het kader van de Europa 2020-strategie lanceerde de Europese Commissie het EIP 'Productieve en duurzame landbouw'. Het is de bedoeling om de interactie tussen onderzoek en praktijk te stimuleren, zodat onderzoeksresultaten vaker toegepast worden in de praktijk en de sector actief betrokken wordt bij het formuleren van onderzoeksnoden. Het Platform voor Landbouwonderzoek vormde het forum voor discussie over de manier waarop het EIP in Vlaanderen geïmplementeerd zou worden. Na de verkennende discussies werd een oriëntatienota opgesteld op basis van interviews bij de Platformleden. Die bevindingen vormden de basis voor het uiteindelijke ontwerp van de PDPO-maatregel.

1.4.2. Toonaangevend onderzoek in het ILVO

Het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) investeert volop in een toekomstgerichte landbouw- en visserijsector. Daarbij besteedt het aandacht aan een goede balans tussen investeringen in infrastructuur en investeringen in humaan kapitaal.

Een goed voorbeeld ervan zijn de investeringen die het ILVO doet om competitief te blijven in het huidige 'omics'-tijdperk (proteomics, metabolomics, lipidomics, enz.). Het ILVO zal in zijn onderzoek aansluiten bij de recente internationale ontwikkelingen op het vlak van genomics door het implementeren en toepassen binnen een voor landbouw en visserij relevant onderzoekskader van de

meest geavanceerde genomische technieken zoals next generation sequencing. Met die technologie is het mogelijk geworden om de dynamiek van (meta)populaties van dieren, planten of micro-organismen, zowel qua samenstelling als functionaliteit, op een ongeëvenaarde manier qua resolutie, snelheid en compleetheid te analyseren. Als een van de toepassingen zal de invloed van het antibioticumgebruik bij gespeende biggen op de resistentieontwikkeling en selectie bij de microbiële gemeenschappen in de varkensdarm zo breed mogelijk in kaart worden gebracht. ILVO investeerde in de nodige up-to-date van chemische analyseapparatuur: de toepassingen ervan zijn heel breed en bestrijken de diverse onderzoeksdomeinen van ILVO. Om dat alles in een stroomversnelling te plaatsen ging recent een tweede Gecoördineerde actie van start, waarbij 4 doctoraatsbursalen ter beschikking worden gesteld voor de uitvoering van het Genomics-project.

Ook in infrastructuur wordt in 2014 sterk geïnvesteerd. ILVO bouwt momenteel aan een nieuwe melkveestal voor onderzoek. In de stal zal bij een deel van de dieren op individueel niveau de opname van ruwvoeder en krachtvoeder afzonderlijk en nauwkeurig geregistreerd kunnen worden. Dat is zeer belangrijk om op internationaal niveau een rol te kunnen spelen in het nutritioneel onderzoek. Daarnaast stelt de constructie van de stal ILVO in staat om onderzoek te doen naar stalinrichtingselementen en huisvestingsaspecten, bijvoorbeeld naar weidegang in combinatie met een melkrobot. Ook voor varkens bouwt ILVO momenteel een nieuwe stal om beter te kunnen inspelen op de onderzoeksvragen vanuit de varkenshouderij. Dat gebeurt in samenwerking met de Universiteit Gent en de Hogeschool Gent. Het op te richten varkenscomplex zal bestaan uit een nieuwe stal voor een gesloten varkensbedrijf van 105 zeugen met een hygiënesluis, een quarantaine afdeling, een afdeling voor guste zeugen, een kraamafdeling, biggenafdeling en een vleesvarkensafdeling.

Verder investeert ILVO continu in de consolidatie van de opgebouwde kennis, maar ook in de uitbreiding van de onderzoeksexpertise. Om die ambitie kracht bij te zetten, investeert ILVO een aanzienlijk deel van de eigen middelen in doctoraatsbeurzen: tijdens de zomer van 2013 werd gelijktijdig gezocht naar 25 jonge, ambitieuze onderzoekers die mee willen werken aan een toekomstgerichte, innovatieve landbouw- en visserijsector. Het nieuwe onderzoeksprogramma 2014-2016 biedt een boeiende mix van beleidsondersteunend onderzoek en het broodnodige kennisopbouwende onderzoek. Door de uitvoering van dit nieuwe onderzoeksprogramma zal ILVO zich nog verder kunnen ontwikkelen tot de toonaangevende onderzoeksinstelling die de Vlaamse landbouw- en visserijsector nodig heeft.

Sinds 2013 heeft ILVO een structurele samenwerking met het Natural Resources College uit Lilongwe, Malawi. Deze samenwerking gebeurt in samenspraak met VAIS (Vlaams Agentschap Internationale Samenwerking) en DAES (Department Agricultural Extension Services), en sluit aan op de landenstrategie van VAIS in Malawi. Een eerste concrete realisatie binnen deze samenwerking is de opstart van twee doctoraatsprojecten. Daarnaast heeft ILVO een actieve rol binnen een internationaal ERA-ARD onderzoeksconsortium, dat onderzoek doet naar de ontwikkeling en evaluatie van duurzame, geïntegreerde landbouwsystemen (melkvee- en gewasproductie) in Malawi en buurland Zambia.

1.4.3. Praktijkcentra: schakel tussen onderzoek en praktijk

De praktijkcentra vervullen een onmisbare brugfunctie tussen het onderzoek en de land- en tuinbouwers. Meer dan 370 onderzoekers en voorlichters, gespreid over alle Vlaamse provincies, zorgen voor een vlotte kennisdoorstroming van onderzoek naar praktijk. Door de nauwe band met de praktijkcentra heeft de Vlaamse overheid een instrument in handen om de keten van het onderzoek kort te houden en innovatieve technieken snel en gemakkelijk te laten doorbreken in de praktijk. Dat vraagt van de praktijkcentra dat ze vooruitstrevend, proactief en laagdrempelig optreden ten opzichte van de land- en tuinbouwers.

De Vlaamse overheid ondersteunt de praktijkcentra met investeringssteun en een jaarlijkse werkingssubsidie. Om de vijf jaar, ditmaal in 2013, worden de werking en de aanwending van de subsidie grondig geëvalueerd. Eind 2014 leggen de praktijkcentra een nieuw vijfjarenprogramma voor ter goedkeuring.

De praktijkcentra plantaardige productie spelen in het kader van het flankerende mestbeleid MAP IV een grote rol in het Coördinatiecentrum Voorlichting en Begeleiding Duurzame Bemesting (CVBB) en krijgen daarvoor de nodige extra financiële middelen. De praktijkcentra dierlijke productie versterken hun samenwerking door de gezamenlijke organisatie van studiedagen en demonstratieprojecten.

Varkensloket

In het kader van het Vlaams Actieplan Varkenshouderij werd het Varkensloket opgericht. Het Varkensloket moet een brugfunctie vervullen tussen de onderzoekswereld en de varkenssector. Het varkensloket vertaalt onderzoeksresultaten naar bruikbare objectieve adviezen en aanbevelingen voor de sector.

Omgekeerd capteert het varkensloket vragen vanuit de sector en speelt die door naar de geschikte onderzoekspartners.

De diverse onderzoeks- en praktijkcentra in Vlaanderen, verenigd in het Praktijkcentrum varkens, sturen de werking van het varkensloket aan.

1.4.4. Demonstratieprojecten

Demonstratieprojecten zijn een nuttig en efficiënt kanaal om land- en tuinbouwers bewust te maken van nieuwe mogelijkheden op het vlak van duurzame praktijken en technieken, waardoor de overgang naar de praktische toepassing op het bedrijf vergemakkelijkt. De projecten lopen gedurende twee jaar. Jaarlijks wordt een oproep gelanceerd voor de indiening van projecten rond bepaalde thema's. De onderwerpen worden gekozen in overleg met diverse partners uit de sector, zodat de meest relevante en opportune thema's aan bod komen.

In 2013 zijn vijf demonstratieprojecten rond geïntegreerde gewasbescherming (IPM) gestart. Die projecten hebben tot doel de land- en tuinbouwers te helpen bij de verplichte toepassing van IPM op bedrijfsniveau. Er lopen twee demonstratieprojecten over de reductie van antibioticagebruik in, zowel de intensieve veehouderij (varkens, vleesvee en pluimvee) als de melkveehouderij. Verder werd een project goedgekeurd over het optimaal houden van intacte beren en immunocastraten.

De projectoproep 2013 kadert in de volgende vijf thema's: 'rendabiliteit in de varkenssector', 'klimaatregeling van stallen op dierniveau in functie van energiebesparing, emissiereductie, gezondheid en productieresultaten van de dieren', 'bescherming van het oppervlaktewater tegen puntvervuiling en diffuse verontreiniging', 'arbeidsveiligheid' en 'realisatie van instandhoudingsdoelstellingen op het landbouwbedrijf/binnen de agrarische bedrijfsvoering'.

1.4.5. Innovatiepartnerschappen, een nieuw instrument

Het doel van het Europees innovatiepartnerschap Productieve en duurzame landbouw is om de interactie tussen onderzoek en praktijk te stimuleren. Dat kan via operationele groepen. Een operationele groep brengt landbouwers, onderzoekers, adviseurs of andere actoren samen om voor een praktisch probleem of een opportuniteit een oplossing te zoeken. De betrokkenheid van land- en tuinbouwers heeft een aantal voordelen: onderzoeksvragen worden meer op basis van de praktijk bepaald, er is meer interactie tussen land- en tuinbouwers onderling en onderzoekers leren hoe hun resultaten in de praktijk gebruikt worden. Door hun deelname in een operationele groep worden land- en tuinbouwers mede-eigenaar van het proces in plaats van een studieobject te zijn. Daardoor kan de voldoening op het einde van de rit groter zijn.

Vanaf 2014 zal jaarlijks een oproep voor het indienen van aanvragen voor de oprichting van operationele groepen gelanceerd worden. De operationele groep moet een plan met een maximale uitvoeringstijd van twee jaar opstellen waarin het project en de verwachte resultaten worden beschreven. Deze resultaten moeten verspreid worden, in het bijzonder via het Europese EIP-netwerk.

1.4.6. Naschoolse vorming

In 2012 raadpleegde mijn administratie de algemene centra en de landbouworganisaties in het kader van het actieplan ‘Landbouwer = Ondernemer²’. Uit de gesprekken kwam duidelijk de vraag naar voren om in de startersopleidingen meer ruimte te reserveren voor de verwerving van ondernemerscompetenties en bedrijfseconomisch inzicht. Tevens is de aanpak van de installatieproeven die de starters na het volgen van de opleidingen moeten afleggen, herbekeken. In 2012 werd een aanpassing van de regelgeving uitgewerkt met het oog op een verlenging van de startersopleidingen, een actualisatie van de inhoud van de opleidingen en een reorganisatie van de installatieproeven. De starters krijgen sinds september 2013 de vernieuwde opleiding aangeboden.

De uitvoering van de maatregel naschoolse vorming wordt vanaf 2014 opgenomen in het e-loket.

1.4.7. Voorlichtingsplan

Het voorlichtingsplan geeft per sector de thema's weer voor voorlichtingsactiviteiten die het Departement Landbouw en Visserij het komende jaar organiseert. De voorlichtingsactiviteiten rond technische, bedrijfseconomische en wettelijke thema's dragen bij tot de kennis van de Vlaamse land- en tuinbouwer, ondersteunen hem/haar in zijn/haar ondernemerschap en begeleiden hem/haar in een periode die gekenmerkt wordt door grote en complexe veranderingen. De activiteiten focussen op een duurzame en kwaliteitsvolle Vlaamse landbouwproductie. De voorlichtingsactiviteiten worden uitgewerkt in nauw overleg met partners, zowel binnen als buiten het beleidsdomein.

De kennisoverdracht vindt op verschillende manieren plaats en kan gebeuren in de vorm van brochures, publicaties, studiedagen, voordrachten en demoprojecten. In 2013 wordt een evaluatie gedaan van de gebruikte communicatievormen met het oog op nog meer effectiviteit en efficiëntie. Zo worden de mogelijkheden van sociale en audiovisuele media bekeken, en hoe ze gecombineerd kunnen worden met de traditionele methodieken en wat er organisatorisch vereist is om de nieuwe technieken in te zetten. De doelgroep wordt bevraagd naar de gewenste informatiekanalen en de eventuele drempels om actief deel te nemen aan voorlichtingsactiviteiten.

In het Voorlichtingsplan 2014, dat in voorbereiding is, komen een aantal thema's uit het Voorlichtingsplan 2013 terug zoals toepassing van geïntegreerde gewasbescherming (IPM) op het bedrijf, duurzame bemesting en het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Het risicobestendig maken van de Vlaamse landbouw, het hoofd bieden aan prijsvolatiliteit en het aanscherpen van het kostprijbewustzijn zijn ook blijvende aandachtspunten. Nieuwe aandachtspunten in het Voorlichtingsplan 2014 zijn o.m. erosie en arbeidsveiligheid.

1.5. Ontwikkelingskansen en ruimte voor alle bedrijven

Regerakkoord 2009-2014: We scheppen ontwikkelingskansen voor het hele palet aan bedrijven, van gespecialiseerde glastuinbouwbedrijven tot melkveebedrijven maar ook voor hoeveproducenten, biobedrijven en zorgboerderijen, en we zorgen voor een vlottere generatiewisseling.

In nauw overleg met de sectoren zorgen we voor de verdere juridische verankering van het agrarische gebied en de afbakening van de verschillende buitengebiedfuncties conform de taakstellingen van het huidige Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, de verdere uitwerking van het flankerende beleid bij grote infrastructuurwerken via een decretaal initiatief, de faire uitvoering van de regelingen voor kapitaalschade en gebruikersschade.

1.5.1. Bio-economie stimuleren

Met de oprichting van de Vlaamse interdepartementale werkgroep voor de bio-economie gaf ik in 2012 samen met de Vlaamse Regering de aanzet voor de uitwerking van een geïntegreerde, beleidsdomeinoverschrijdende aanpak van een duurzame en competitieve Vlaamse bio-economie. Een dergelijke economie biedt opportuniteiten voor groene groei en jobcreatie, kringlopen sluiten, grensoverschrijdende clustering en de versterking van de concurrentiekracht en van het onderzoeks- en innovatiepotentieel in Vlaanderen. Bovendien kan de bio-economie een antwoord bieden op de grote maatschappelijke uitdagingen (uitputting (fossiele) grondstoffen, klimaatverandering, enz.). Landbouw kan een aanzienlijke bijdrage leveren in deze bio-economie, zowel als leverancier van grondstoffen, verwerker en als afnemer van biogebaseerde materialen.

Op 19 juli 2013 stelde ik de definitieve visie en strategie voor een duurzame Vlaamse bio-economie voor via een Mededeling aan de Vlaamse Regering. Het finale document bevat een aantal basisprincipes, enkele krachtige ambities die de maatschappelijk gewenste richting uitzetten en een aantal strategische doelstellingen als beleidskader voor de verdere ontwikkeling van een duurzame Vlaamse bio-economie. De sleutelwoorden zijn coherent beleid, toponderwijs en –onderzoek, optimale en duurzame productie en gebruik van biomassa, versterking van markten en concurrentievermogen en Europese en internationale samenwerking.

In de loop van 2013-2014 zal de interdepartementale werkgroep de vooropgestelde visie en strategie verder concretiseren in de vorm van acties. De bepaling van die acties zal in nauwe samenwerking gebeuren met de belanghebbenden. Een doorgedreven ontwikkeling van de bio-economie kan immers slechts plaatsvinden op voorwaarde dat alle actoren zich engageren.

1.5.2. Schaalvergroting in melkveehouderij

Met de afschaffing van de melkquota vanaf 1 april 2015 is het debat over groei en schaalvergroting in de melkveehouderij zeer actueel. Hierover werd een uitgebreide bevraging gelanceerd bij de sector en verwerkt in een rapport van het Departement Landbouw en Visserij. Het systeem van de melkquota, waarbij een maximaal productievolume per land bepaald werd, werd ingevoerd in 1984. Als gevolg van dit systeem en de toename van de productiviteit per melkkoe daalt het aantal bedrijven met melkvee continu, ongeveer 3 à 4% op jaarbasis. De laatste acht jaar is het nationale quotum niet meer volgemolken en bijgevolg betaalden de melkveehouders in België geen superheffing meer. Het systeem verliest daardoor stilaan zijn effect. Veel melkveehouders zijn opgegroeid met het systeem en stellen zich vragen over de toekomst. Zullen we groeien in melkvee nu een belangrijke rem op de melkproductie wegvalt? Zal onze zuivelfabriek de grotere melklevering ophalen? Vragen waarop momenteel geen pasklaar antwoord geformuleerd kan worden.

Door een wijziging van de reglementering is de oprichting van producentenorganisaties in de melkveehouderij nu mogelijk. Eén producentenorganisatie is alvast een feit.

Bovendien voorziet de melkveehouder zelf voor het grootste gedeelte in zijn eigen voeders met gras en mais als basis. Dat blijft ook de grootste verzekering voor een milieukundig verantwoorde afzet van de dierlijke mest. Groei van de veestapel betekent echter een evenredige toename van grondbehoefte. De concurrentie voor de grond is groot en wordt nog groter.

1.5.3. Groene zorg

De zorgboerderij is een professioneel land- of tuinbouwbedrijf waar de nodige tijd vrijgemaakt wordt om personen met een zorgvraag een zinvolle dagbesteding aan te bieden. Zorgvragers worden mee betrokken bij de dagelijkse werking van het bedrijf, rekening houdend met de mogelijkheden van de individuele zorgvrager. De subsidiemaatregel zorgboerderijen loopt sinds december 2005, toen er een 50-tal pionier-zorgboerderijen waren.

In deze legislatuur is het aantal zorgboerderijen sterk toegenomen, tot boven de 500 zorgboerderijen. Zorgboerderijen kunnen een antwoord bieden aan een heel diverse zorgvraag, waarbij zowel langdurige opvang als kortetermijnopvang op het landbouwbedrijf aan bod komt. Vooral de kortetermijnopvang, de zogenaamde time-outs, heeft de laatste jaren een sterke toename gekend. Dat toont aan dat het aanbieden van informele zorg binnen een productiegerichte rurale omgeving specifieke troeven heeft en een meerwaarde biedt in het Vlaamse zorgaanbod.

De beoogde verdere inbedding van de zorgboerderij binnen het Vlaamse zorglandschap is in deze legislatuur nog niet volledig gerealiseerd. Gezien de nog steeds toenemende vraag voor deze zorgvorm is er blijvende aandacht nodig voor die doelstelling.

In 2014 zal er een aangepaste regelgeving zorgboerderijen van kracht worden die hoofdzakelijk een actualisering is van de huidige regelgeving. Vanaf 2014 zal zowel de opmaak van de zorgboerderijovereenkomst als de dossierbehandeling gebeuren via het e-loket voor Landbouw en Visserij.

1.5.4. Glastuinbouwzones

In de glastuinbouw leeft het debat over de ontwikkeling van glastuinbouwclusters. In de glastuinbouw voert het Departement Landbouw en Visserij momenteel een denkoefening waarbij de sector betrokken is en waarbij de uitdagingen inzake schaalvergroting onder de loep genomen worden. Binnen die oefening is er ook aandacht voor de problemen van bedrijven die niet kiezen voor schaalvergroting. Bij de keuze voor schaalvergroting liggen de uitdagingen op het vlak van ruimte voor de uitbouw van het glasbestand, kapitaal voor de realisatie van de investering, de energiekosten, de vergunningen en het personeel.

Voor de bedrijven die kiezen voor schaalvergroting wordt vanuit het oogpunt energie en ruimtelijke ordening zowel de clusterontwikkeling als macrozone-ontwikkeling in de verschillende provincies opgenomen. De processen voor de pilootprojecten clusterontwikkeling verlopen traag maar gestaag. De Vlaamse Regering keurde in juli 2013 een ondersteuning goed in het kader van het Vlaams Klimaatfonds voor een warmtenet voor de levering van laagwaardige warmte aan een glastuinbouwcluster. Vooral voor de glastuinbouwcluster in Roeselare lijkt dit een interessante piste. In het kader van het SALK² worden de mogelijkheden onderzocht van de ontwikkeling van glastuinbouw in Noord-Limburg.

Glastuinbouwclusters bieden potentieel voor samenwerkingsvormen met partners binnen en buiten de sector. Onder meer door rationeel gebruik van de versnipperde ruimte, ontwikkeling van nuts- en weginfrastructuur, energie, opvang van hemelwater en buffering, spui- en afvalwaterbehandeling, landschappelijke inkleding en mobiliteit kunnen efficiëntiewinsten behaald worden.

Op Vlaams niveau wordt overleg georganiseerd op basis van de lopende EFRO-projecten. Inventarisatie van knelpunten en informatie-uitwisseling tussen de actoren is de voornaamste doelstelling. Specifiek voor energie is de aanbesteding voor innovatieve technologieën lopende. Wat betreft de kleinere minder energie-intensieve bedrijven die willen stoppen of overschakelen, werd gestart met de sensibilisering van de sector en werd een analyse gemaakt van de problematiek.

1.5.5. Afbakening van gebieden van natuurlijke en agrarische structuur

Het AGNAS-proces heeft als doel om in uitvoering van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen de ruimtelijke organisatie van de agrarische en de natuurlijke structuur op planniveau te realiseren. Na de beleidsmatige herbevestiging (HAG) van circa 538.000 ha agrarisch gebied van het gewestplan, ging in 2010 voor de resterende taakstellingen het participatief afbakeningsproces AGNAS van start. Dankzij de nieuwe aanpak komt er bij de opmaak van de ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP's) een

nauwe samenwerking tot stand tussen alle betrokken beleidsdomeinen, landbouw- en natuurorganisaties en de gemeente- en provinciebesturen.

Sinds 2010 werden 33 ruimtelijk uitvoeringsplannen behandeld:

- Er werden 7 RUP-processen afgerond, waarbij 6 RUP's definitief werden vastgesteld door de Vlaamse Regering en waarop de regeling voor kapitaalschade en gebruikersschade van toepassing werd. Eén ontwerp-RUP verviel van rechtswege.
- Vier RUP-processen bevinden zich al in de officiële goedkeuringsprocedure tussen de plenaire vergadering over het voorontwerp-RUP en de definitieve vaststelling door de Vlaamse Regering.
- De resterende 22 RUP-processen bevinden zich nog in het vooroverlegproces tussen de beleidsdomeinen en de lokale actoren.

In het kader van het AGNAS-proces is de landbouwimpactstudie (LIS) inmiddels uitgegroeid tot een gedragen en snel inzetbaar instrument dat een snelle analyse van het huidige landbouwgebruik en de bestemming geeft. De studies zijn beschikbaar voor andere besturen op aanvraag of via een viewer. Ook in het IHD-proces heeft de LIS een belangrijke meerwaarde geleverd voor de implementatiefase en de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen op het terrein.

Het landbouweffectenrapport (LER) bouwt verder op de LIS en peilt door een bevraging van de individuele betrokken landbouwers naar hun perspectieven rekening houdend met de voorziene ontwikkelingen. Voor het uitvoeren van de LER wordt een beroep gedaan op de Vlaamse Landmaatschappij. Met de LER kunnen de nodige inzichten verkregen worden om voor het gevoerde proces een flankerend beleid uit te werken.

1.5.6. Beleidsplan Ruimte

Het Departement Ruimte Vlaanderen werkt aan een Beleidsplan Ruimte Vlaanderen dat de toekomstvisie voor de ruimte in Vlaanderen scherp stelt.

Bij de uitwerking van het Groenboek werd gebruik gemaakt van multidisciplinaire werkgroepen, waarin ook het beleidsdomein Landbouw en Visserij vertegenwoordigd was. De werkgroepen gaven een brede beleidsinstek rond twee basisopties en zes ruimtelijke opgaves voor de Vlaamse ruimte. Ruimte creëren voor voedsel, water, biodiversiteit en energie is een van de opgaves waar landbouw centraal staat. De deelname van het beleidsdomein aan het Ambtelijk Forum en het Strategisch Stuurcomité garandeert de aandacht voor de landbouwbelangen. De beleidsdomeinoverschrijdende aanpak op cruciale niveaus zou moeten helpen bij het tot stand komen van een gedragen ruimtelijk visie.

De Vlaamse Regering besliste bij de goedkeuring van het Groenboek eveneens over de uitwerking van enkele kortetermijnacties die als quick-wins gerealiseerd kunnen worden en ook in de lijn liggen van het toekomstig beleidsplan. Het beleidsdomein Landbouw en Visserij is nauw betrokken bij de kortetermijnactie voor het vrijwaren van strategische aaneengesloten landbouwgebieden voor de professionele landbouw. Die actie moet leiden tot beleidsaanbevelingen die ruimtelijke ontwikkelingen in agrarische gebieden weloverwogen laten plaatsvinden. De huidige wetgeving biedt immers in het agrarisch gebied mogelijkheden voor een waaier aan activiteiten zoals residentialisering, vertuining en verpaarding, functiewijzigingen naar andere dan landbouwfuncties en bestemming van zonevreemde functies. Een studie bevestigt die tendensen en op basis van een GIS-analyse van het landbouwgebruik kunnen de kritieke gebieden in Vlaanderen in kaart gebracht worden, zodat gebiedsgerichte afwegingskaders opgemaakt kunnen worden. Strategisch belangrijke landbouwgebieden moeten te allen tijde het professioneel agrarisch gebruik voorrang geven op andere ontwikkelingen die eerder ondergeschikt en weloverwogen kansen kunnen krijgen. Daarmee ondersteunt de landbouwsector rechtstreeks het behoud van de open ruimte.

1.5.7. Instrumentenkoffer in het decreet landinrichting

Het ontwerp van decreet landinrichting dat opgemaakt werd op initiatief van het beleidsdomein Leefmilieu voorziet in een uitgebreide decretale basis voor het flankerende landbouwbeleid. Het decreet voorziet in een instrumentenkoffer waarover de projectontwikkelaar kan beschikken. Zo kan de projectontwikkelaar instrumenten inzetten die op maat van het project en op maat van de getroffen landbouwers zijn. De volgende maatregelen maken er o.a. deel van uit: het ontvangen van ruilgronden via het instrument grondenbank, het verplaatsen van een getroffen bedrijf, het aanpassen van de bedrijfsvoering naar een minder ruimtebehoevende uitbatingsvorm of het vergoeden voor het stopzetten van de landbouwactiviteiten.

1.6. Administratieve vereenvoudiging

Regeerakkoord 2009-2014: Via een klantgerichtere benadering met efficiëntiewinst voor de overheid doen we een aantal extra stappen op het vlak van administratieve vereenvoudiging, met als uitgangspunt de mogelijkheden van de GBCS-databank.

We realiseren een betere stroomlijning van de diverse controles die op een land- en tuinbouwbedrijf gedaan worden en een betere coördinatie en samenwerking tussen de daarbij betrokken administraties.

1.6.1. Administratieve vereenvoudiging voor landbouwers via e-loket

Het e-loket Landbouw en Visserij werkt mee aan de realisatie van een efficiëntere, dienstverlenende en meer doeltreffende organisatie. Daarom hecht ik er belang aan om het e-loket qua functionaliteiten uit te breiden (aanvragen indienen, gegevens raadplegen) en het gebruik van het e-loket verder te laten toenemen.

Het e-loket is operationeel sinds 2006 en heeft sindsdien heel wat extra functionaliteiten gekregen. Vandaag de dag kunnen via het e-loket tal van aanvragen ingediend worden en gegevens geconsulteerd worden. Afgelopen jaar alleen al werden verschillende aanvragen toegevoegd aan het e-loket, waaronder de online VLIF-aanvraag (januari 2013). Verder zijn de voorbereidingen in volle gang om ook de aanvragen in het kader van zorgboerderijen, naschoolse vorming en teeltmeldingen op het e-loket mogelijk te maken.

Bestaande aanvragen worden systematisch verder uitgebouwd met het oog op administratieve vereenvoudiging. Zo werd in 2013 binnen de elektronische verzamelaanvraag de functionaliteit ‘kopieer aanvraag’ aangeboden. Met deze functionaliteit hebben bedrijven waar de bedrijfsstructuur over de jaren heen weinig tot niet wijzigt de mogelijkheid de administratieve belasting voor het invullen van de verzamelaanvraag te reduceren tot een absoluut minimum. Binnen de premieaanvraag zoogkoeien is de mogelijkheid van een ‘memodatum’ gecreëerd. De gebruiker kan zo vooraf zijn aanvraag invullen, maar de effectieve indiening en dus het starten van de aanhoudingsperiode begint pas op een door de gebruiker gekozen datum.

Naast de uitbreiding van functionaliteiten op het gebied van aanvragen werd ook het raadplegen van gegevens verder uitgebouwd met de mogelijkheid tot raadplegen en beheren door werknemers van een organisatie en het raadplegen van de controleverslagen (najaar 2013).

Het landbouwbeleid staat aan de vooravond van een hervorming. Om het e-loket voor te bereiden op de uitdagingen die die hervorming zal stellen en om navigatie en gebruikersgemak te verbeteren ondergaat het e-loket in 2014 een grondige aanpassing. Daardoor zal het o.a. mogelijk zijn om dossierinformatie aan de gebruiker aan te bieden.

Door het afbouwen of afschaffen van de papieren stroom moet de landbouwadministratie op termijn niet langer twee stromen, de papieren en de elektronisch stroom, onderhouden. Dat biedt een enorme

efficiëntiewinst, zowel voor de organisatie als voor de ontwikkeling en het onderhoud van de interne toepassingen die enkel nog rekening moeten houden met een elektronische instroom van gegevens. Het Agentschap voor Landbouw en Visserij wil daarom tegen 2014 volledig digitaal werken. Al verschillende jaren onderneemt het agentschap een aantal voorbereidende acties. Die acties zijn enerzijds gericht op de verhoging van het e-loketgebruik voor aanvragen waarvoor nog een papieren stroom bestaat en anderzijds op de implementatie van aanvragen die uniek via het e-loket ingediend kunnen worden.

Verschiedende acties werden in 2013 genomen om de papieren aanvragen te verminderen. Zo liepen de premieaanvraag zoogkoeien en de aanvraag voor quotumleveringen (ook voor de jonge starter) in 2013 uitsluitend via het e-loket. Ook andere aanvragen zoals de aanvraag voor verhoogde bedrijfstoeslag via de reserve werden bijna volledig elektronisch ingediend. Ook de elektronische verzamelaanvraag groeide in 2013 sterk, ook al omdat het papieren formulier niet standaard aangeleverd wordt. In het najaar van 2013 zullen de landbouwers die de aanvraag nog niet elektronisch indienden, intens begeleid worden, zodat ook zij technisch klaar zijn om in 2014 digitaal te werken.

1.6.2. Stroomlijning controles

Een land- en tuinbouwbedrijf wordt geconfronteerd met een brede waaier van reglementeringen en verplichtingen, die niet alleen door de overheden worden opgelegd, maar ook bijvoorbeeld via lastenboeken. Het is de taak van de overheid om die noodzakelijke controles zo efficiënt en effectief mogelijk uit te voeren, waarbij rekening wordt gehouden met de eigen verplichtingen, maar ook met de gecontroleerde, in dit geval de land- en tuinbouwers zelf. De diverse controles vormen een complexe materie gebaseerd op de verschillende wetgevingen en de organisatie van de overheid in Vlaanderen en in België. Vereenvoudiging en stroomlijning aanbrengen is geen evidentie.

Daarom heeft de Vlaamse landbouwadministratie een speciale werkgroep opgericht, waaraan de verschillende erkende landbouworganisaties deelnemen. Op die manier kunnen ze vanuit de praktijkervaring van de landbouwer hun mening geven over mogelijkheden tot stroomlijnen en eventuele prioriteiten in dat verband.

Meer stroomlijning, efficiëntere werking en vermindering van de controlelast bij de landbouwer kan in de eerste plaats verkregen worden door de controles binnen de Vlaamse bevoegdheden beter te coördineren, af te stemmen of te integreren. De controles in het kader van het flankerende beleid (derogatie, beheerovereenkomst water, vergoeding natuur enz.) gebeuren sinds 2012 door de landbouwadministratie. De samenwerking ging voort in 2013.

Wat het beheer en de controle van de agromilieumaatregelen van het Plattelandsontwikkelingsprogramma betreft is gebleken dat er veel mogelijkheden zitten in een volledige integratie binnen de landbouwadministratie en in de bestaande controles van het GBCS. Dat strookt ook beter met de visie die de Europese Commissie voor ogen heeft bij de praktische uitvoering van het PDPO.

De voorbije jaren hebben we de gegevensuitwisseling met andere, externe diensten zoals het FAVV geoptimaliseerd. We hebben verdere stappen gezet in de automatische uitwisseling van gegevens. Het interne en externe overleg over het stroomlijnen van controles wordt voortgezet. Doel blijft om mogelijkheden te zoeken naar efficiëntiewinsten in middelen en tijd. De aandacht voor de gecontroleerde blijft een belangrijk punt in deze aanpak.

Het geautomatiseerde uitwisselen van controleresultaten met FAVV wordt verder aangepakt. Binnen de landbouwadministratie wordt het project 'digitaal controleren' verder uitgewerkt om op die manier controles efficiënter en gericht te kunnen uitvoeren.

1.7. Toekomst voor de visserij

Regeerakkoord 2009-2014: We werken actief mee aan de hervorming van het Europese visserijbeleid na 2012 en ondersteunen ook daarin een verder verduurzaming van de sector. We bouwen de langetermijnvisie voor onze visserij, gericht op verduurzaming en differentiatie, verder uit en baseren die op een volwaardig participatief proces. Specifieke aandacht gaat daarbij naar het stimuleren van milieuvriendelijke visserijtechnieken, het vermijden van bodemschade, het verminderen van de bijvangsten en het verhogen van de energie-efficiëntie. We stimuleren verder de sector van de aquacultuur in Vlaanderen. Daarnaast maximaliseren we ook de samenwerking tussen onze Vlaamse vismijnen.

1.7.1. De Vlaamse visserij in cijfers

De Vlaamse vissersvloot is het voorbije decennium kleiner geworden. Ons land telde op 31 december 2012 83 vissersvaartuigen. In 2002 waren er dat nog 131 vissersvaartuigen. De 83 vissersvaartuigen zijn als volgt opgedeeld: 38 vaartuigen behoren tot het grote vlootsegment (motorvermogen van meer dan 221 kilowatt) en 45 tot het kleine vlootsegment. De gemiddelde leeftijd van de vloot is opgelopen tot 24 jaar. Vooral de romp van de vaartuigen is verouderd. De laatste jaren werd er wel veel aan motorvernieuwing gedaan.

De Vlaamse vloot bestaat voornamelijk uit boomkorvaartuigen, waarbij met een viskotter sleepnetten over de zeebodem worden getrokken. Om de impact op het mariene milieu te verminderen, is het merendeel van de vaartuigen de laatste jaren overgeschakeld op milieuvriendelijkere vistechnieken met minder bodemberoering. Deze aanpassingen veroorzaakten meteen ook een hogere energie-efficiëntie. De vloot is zowel actief in de eigen zeegebieden als in de EU-wateren en in de wateren van derde landen.

In 2012 zijn de Belgische vissersvaartuigen goed voor een aanvoer van 21.894 ton, 9% meer dan in 2011. Daarvan gaat 17.558 ton naar binnenlandse havens en 4.335 ton naar buitenlandse havens (grotendeels in Nederland). Zeebrugge neemt 64% van de totale aanvoer in Belgische havens voor zijn rekening, Oostende 35% en Nieuwpoort 1%. De totale besomming bedraagt 76,4 miljoen euro. De verkoop van vis gebeurt voornamelijk in de Vlaamse Visveiling, een fusie van de stedelijke vismijn in Oostende en de private Zeebrugse Visveiling, die het daglicht zag in november 2010.

De Vlaamse visserij is heden ten dage gespecialiseerd in platvis. De belangrijkste aangevoerde soorten zijn in 2012 schol (6.394 ton), tong (2.949 ton) en rog (1.496 ton). De top tien wordt vervolledigd door inktvis, kabeljauw, tong-schar, garnalen, sint-jakobsschelpen, rode poon en zeeduivel. De besomming laat een ander beeld zien. Tong neemt met 30,2 miljoen euro maar liefst 39% van de waardecreatie in en laat schol (8,6 miljoen euro), zeeduivel (5,5 miljoen euro), garnalen (4,0 miljoen euro) en tarbot (3,5 miljoen euro) ver achter zich.

België is een netto-importeur van visserijproducten. De invoerwaarde in 2012 bedraagt 1,56 miljard euro. De uitvoer van visserijproducten klokt af op 814 miljoen euro. Het Belgische handelstekort bedraagt 742 miljoen euro. België voert in waarde uitgedrukt iets meer schaal- en weekdieren uit dan vis; bij de invoer is het net omgekeerd.

Momenteel zijn er 439 erkende zeevissers actief in de Vlaamse vloot. Het Fonds voor Scheepsjongeren moet een nieuwe generatie warm maken voor de sector, maar er zijn vele andere kapers op de kust, zoals baggeraars en de toeristische sector. De Belgische vissers genieten door de wet van 2003 wel inkomenszekerheid tijdens de zeereis, terwijl in 95% van de zeevisserij op wereldschaal nog altijd het principe 'no catch, no pay' geldt. De kans op dodelijke incidenten neemt af dankzij het Man over Board-systeem. Wanneer iemand in het water valt, gaat binnen de vijf seconden aan boord een alarm af door het detectiesysteem dat verwerkt is in het reddingsvest van elk bemanningslid.

Europa en Vlaanderen investeren steeds meer in de ontwikkeling van een duurzame aquacultuur, die de groeiende vraag naar visproducten deels moet opvangen. Vlaanderen beschikt nu al over kennis- en onderzoeksinstellingen met internationale erkenning, maar ziet dat niet of nauwelijks vertaald in lokale productie.

Meer cijfers over de Vlaamse visserij staan in het Visserijrapport 2012 (www.vlaanderen.be/landbouw/vira).

1.7.2. Evolutie EU-beleid

Het Gemeenschappelijke Visserijbeleid (GVB) wordt om de 10 jaar grondig hervormd. Het startschot voor de huidige hervorming werd op 14 juli 2011 gelost, toen de Europese Commissie het voorstel voor een basisverordening over het nieuwe GVB lanceerde, samen met een voorstel voor een marktordening en een mededeling over het externe beleid.

Het Ierse Voorzitterschap is er in geslaagd om een akkoord te vinden na trialogen met het Europese Parlement met als belangrijkste knelpunten in de onderhandelingen: 1) maximale duurzame opbrengst 2) de aanlandingsplicht 3) regionalisering en 4) vlootcapaciteit. Uiteindelijk werd het akkoord in eerste lezing bekrachtigd door de Raad van 15 juli 2013. Het Europese Parlement zal het akkoord bekrachtigen in een vroege tweede lezing.

Voor de Vlaamse vloot, die gespecialiseerd is in de gemengde visserij, vormt de invoering van een aanlandingsplicht de grootste uitdaging. Vanaf 1 januari 2016 geldt er een aanlandingsplicht voor de belangrijke tong- en scholvisserij, en vanaf 1 januari 2019 geldt die verplichting voor alle soorten. Het uitgangspunt van Vlaanderen is dat teruggooi vermeden en voorkomen moet worden en dat er maximaal ingezet moet worden op selectiviteit. Daarom werd begin 2013 een actieplan ‘Selectief vissen doet leven’ gelanceerd om de selectiviteit van de Vlaamse vloot nog verder te verhogen. Onder impuls van dat actieplan werd o.m. gestart met het ontwerp van een discardatlas. In het najaar volgt een eerste stand van zaken van het plan met alle betrokkenen.

Daarnaast werd onder het Ierse Voorzitterschap ook een akkoord gesloten over een vernieuwde marktordening. Vlaanderen kon zich scharen achter het voorstel waarin er meer aandacht uitgaat naar betere consumenteninformatie, eenvoudigere handelsnormen en een versterking van de producentenorganisaties. Minder gunstig is wel dat het interventiemechanisme vervangen wordt door een uitdovend systeem van opslagsteun voor visserijproducten.

Een derde onderdeel van het hervormingspakket handelde over de externe dimensie van het GVB. Tijdens de Raad van 19 maart 2012 werden daarover Raadsconclusies goedgekeurd. De duurzame principes in het interne visserijbeleid moeten volgens Vlaanderen ook uitgedragen worden in het externe beleid.

Ten slotte sloot het Litouwse Voorzitterschap op 15 juli 2013 binnen de Raad ook een akkoord over een ‘algemene oriëntatie’ over het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij. Vlaanderen wil met het nieuwe EFMZV de transitie naar een duurzame visserij in de toekomst verder ondersteunen. Vlaanderen zet zich in om met het Operationele Programma EFMZV van start te kunnen gaan vanaf 2014.

1.7.3. Vlaamse verwezenlijkingen

Op Vlaams niveau is door de sloopregeling en het inleveren van capaciteit met behoud van de vangstmogelijkheden de vlootcapaciteit in evenwicht gebracht met de vangstmogelijkheden. Diverse visbestanden ontwikkelen in de richting van een maximale duurzame opbrengst of hebben die in bepaalde zones reeds bereikt. De inspanningen door de sector en de resultaten van het convenant ‘Naar

een duurzame visserij' tonen aan dat het Vlaams visserijbeleid definitief de weg is ingeslagen van de duurzaamheid.

Met het oog op het verlagen van de instapdrempel tot het vissersberoep werd de opdeling van een visvergunning wettelijk uitgewerkt. Om de visserijsector maximale ondersteuning te bieden, werd al 88% van de middelen van het Europees Visserijfonds voor de periode 2007-2013 vastgelegd. De klemtoon van het beleid ligt op een energie efficiëntere visserij met aangepast vistuig en een optimalisatie van de veilinginfrastructuur.

De inspanningen binnen de vloot enerzijds en die binnen de veilingen anderzijds hebben niet kunnen verhinderen dat er nog uitdagingen liggen bij de marktwerking en bij de onderlinge afstemming van vraag en aanbod. Vandaar dat er speciale aandacht gaat naar acties om tot een betere afstemming te komen. Het is de bedoeling dat hier bottom-up vanuit de reders en de veiling nieuwe ideeën worden aangereikt waarop het beleid kan inspelen.

De Plaatselijke Groep heeft een geslaagde opstart gehad met nieuwe samenwerkingsverbanden en plaatselijke initiatieven. Verder kan een sterke betrokkenheid bij ruimtelijke planning op zee en uitvoering kaderrichtlijn mariene strategie worden gesignaleerd. In aanvulling van het LARA, het landbouwrapport, verscheen voor het eerst het VIRA, het visserijrapport, dat een goed beeld geeft van de veranderingen binnen de Vlaamse visserij.

1.7.4. Nieuwe GVB implementeren

Het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV) is het financiële instrument ter ondersteuning van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) en voor de uitvoering van het geïntegreerd maritiem beleid (GMB) van de EU. Het past binnen de EU2020 strategie waarin groei, werkgelegenheid en duurzaamheid centraal staan. In het voorstel van de Raadsverordening van het EFMZV wordt reeds aangegeven met welke doelstellingen het EFMZV bijdraagt aan de verwezenlijking van de EU 2020 strategie:

- bevordering van een duurzame en concurrerende visserij en aquacultuur;
- bevordering van de ontwikkeling en de uitvoering van het geïntegreerd maritiem beleid van de EU op een manier die complementair is aan het cohesiebeleid en aan het gemeenschappelijk visserijbeleid;
- bevordering van een evenwichtige en inclusieve territoriale ontwikkeling van de visserijgebieden;
- bevordering van de tenuitvoerlegging van het GVB.

Het EMVF (Europees Maritiem en Visserij Fonds) wordt vanaf 2014 dus het nieuwe financieringsinstrument voor de visserij en het maritieme beleid. Ook de datacollectie en de controleverplichtingen zijn voortaan in dit fonds opgenomen.

Het Operationeel Programma (OP) dat begin 2014 aan de EU-Commissie voorgelegd zal worden vormt de leidraad voor het visserijbeleid in Vlaanderen de komende periode 2014-2020 en is gericht op het implementeren van het vernieuwde GVB. Vlaanderen zet daarbij verder in op het verduurzamen van de visserij met specifieke aandacht voor

- het selectiever vissen om de negatieve gevolgen van de aanlandingsplicht te beperken.
- De betrokkenheid bij het geregionaliseerde beleid (Regionale adviesraden)
- De marktwerking, traceerbaarheid en promotie
- Toegepast onderzoek en begeleiding van vissers

1.7.5. Inzetten op aquacultuur

In 2012 heb ik het Vlaams aquacultuurplatform opgericht. Dat platform bestaat uit een strategische stuurgroep, een aanspreekpunt en een netwerk.

De strategische stuurgroep ging meteen van start met als belangrijkste taak de uitwerking van een visie voor aquacultuurontwikkeling in Vlaanderen. De in mei aan het publiek voorgestelde visietekst diende als basis voor het nationaal strategisch plan voor aquacultuur dat begin 2014 bij de Europese Commissie zal worden ingediend. Binnen de stuurgroep werden vier werkgroepen opgericht die als finale taak het faciliteren van de Vlaamse aquacultuursector hebben. Een werkgroep buigt zich nog over hoe we het aanspreekpunt het best kunnen organiseren.

Het binnen de UGent opgerichte netwerk zette zijn werkzaamheden voort binnen het kader van het platform met een aantal jaarlijkse netwerkactiviteiten en een jaarlijks eindejaarssymposium. Een werkgroep wetgeving is de belangrijkste knelpunten in de wetgeving aan het oplijsten. Die worden in een volgende fase aangekaart bij de bevoegde overheden. In 2014 werken de werkgroepen verder aan hun doelstellingen.

In het kader van het nieuwe EFMZV wordt in 2014 binnen het Operationeel Programma een Nationaal Strategisch Plan voor aquacultuur ingediend. Het plan zal aangeven in welke richting de Vlaamse aquacultuursector het best evolueert, ondersteund door middelen uit het EFMZV.

2. Gemeenschappelijk landbouwbeleid na 2014

Het vernieuwde landbouwbeleid vormt een belangrijke uitdaging voor de komende minister van landbouw. Als Minister-president zal ik de komende maanden de nodige beslissingen nemen om de overgang naar dit nieuwe GLB zo vlot mogelijk en met een zo min mogelijke impact voor de sector te om te zetten in Vlaamse regelgeving.

2.1. Inkomenssteun na 2014

Nieuwe architectuur voor de directe steun betalingen

In 2015 houden de bestaande toeslagrechten, de basis voor de bedrijfstoelag, op te bestaan. De toeslagrechten worden vervangen door nieuwe ‘betalingsrechten’, die recht zullen geven op een ontkoppelde directe steunbetaling. Maar in tegenstelling tot vandaag zal die laatste bestaan uit niet één maar uit meerdere onderdelen. De nieuwe architectuur van deze betaling wordt in de onderstaande figuur toegelicht.

Architectuur directe steun vanaf 2015

Elke ‘actieve landbouwer’ die in 2013 directe steun ontving zal eenmalig, in 2015, een aantal nieuwe betalingsrechten kunnen aanvragen gebaseerd op zijn subsidiabel landbouwareaal in een referentiejaar. Met die nieuwe betalingsrechten zal hij dan jaarlijks een betaling kunnen aanvragen door per recht landbouwgrond in gebruik te nemen. Vlaanderen zal, binnen de aangeboden flexibiliteit, de gepaste keuzes moeten maken om uitvoering te geven aan de Europese regels rond toegang tot het nieuwe systeem, het aantal rechten en de subsidiabiliteit.

Alle andere onderdelen van de ontkoppelde directe steunbetaling zijn onlosmakelijk verbonden met het bezit van een betalingsrecht. Bepaalde onderdelen moeten verplicht worden ingevoerd zoals de basisbetaling, de vergroeningspremie en de betaling voor jonge landbouwers, terwijl andere optioneel zijn zoals de herverdelende betaling en/of enkel mogelijk zijn in bepaalde gebieden zoals de betalingen voor gebieden met natuurlijke handicaps.

Basisbetaling

In meerdere lidstaten, waaronder België, is de waarde van een toeslagrecht vandaag historisch bepaald. Om die reden zijn de toeslagrechten in Vlaanderen vrij hoog (gemiddeld 488 euro in 2013, de op twee na hoogste waarde na Malta en Nederland). Tegelijk zorgt dat voor aanzienlijke waardeverschillen tussen de toeslagrechten. De waarden gaan van <100 euro tot > 5.000 euro in Vlaanderen. Die grote verschillen in waarde zijn echter niet meer te rechtvaardigen in een stelsel van ontkoppelde betalingen. Daarom wil Europa dat de waarde van de rechten evolueert via een ‘intern convergentiemechanisme’. Dat betekent dat de betalingsrechten binnen Vlaanderen vanaf 2015 evolueren naar een gelijkere waarde in 2019. Voor het bepalen van die waarde in 2019 biedt het politieke akkoord verschillende opties en/of modellen.

Bij de keuze tussen die opties is het wenselijk te streven naar een zo geleidelijk mogelijke overgang. De waarde van de rechten zal namelijk onvermijdelijk al sterk dalen vanaf 2015 door de daling in budget voor de basisbetaling en het aanzienlijk hogere aantal rechten waarover het budget verdeeld zal moeten worden. Het is daarom wenselijk de bijkomende verliezen als gevolg van interne convergentie zoveel mogelijk te beperken. Naast interne convergentie introduceert de hervorming ook de verplichting voor lidstaten om de omvang van de directe steun per bedrijf te begrenzen. Lidstaten hebben enige flexibiliteit bij het implementeren van de begrenzing.

Vergroeningspremie

Lidstaten worden verplicht om 30% van hun budget voor directe steun in te zetten voor het onderdeel vergroening. Europa schrijft voor dat landbouwers die een basisbetaling ontvangen in de regel verplicht zijn om bepaalde klimaat- en milieuvriendelijke landbouwmethoden toe te passen. De vergroeningspremie is een compensatie voor de niet-vergoede kosten die verbonden zijn aan de inspanningen. Europa voorziet in drie standaard vergroeningsmaatregelen:

- Het in stand houden van blijvend grasland.
- Gewasdiversificatie. Een landbouwer met meer dan 10 ha bouwland moet minimum 2 gewassen verbouwen, vanaf 30 ha zijn 3 gewassen nodig.
- Behoud van ecologisch aandachtsgebied. Landbouwers met meer dan 15 ha bouwland moeten 5% van het bouwland van hun landbouwbedrijf als ecologisch aandachtsgebied aanduiden. Akkerranden, heggen, bomen, braakland, bebost gebied en bufferstroken kunnen daarvoor meetellen. Landbouwers kunnen ook samenwerken voor het uitvoeren van de maatregel.

Lidstaten krijgen de mogelijkheid om in een ‘vergroeningsequivalentiesysteem’ te voorzien waarbij de toepassing van bepaalde klimaat- en milieuvriendelijke methoden wordt erkend als een equivalentie vervanging van één of alle standaard vergroeningsmaatregelen. Hoewel de vergroeningsmaatregelen al sterk verbeterd zijn ten opzichte van de oorspronkelijke voorstellen, blijven eenvoudige, haalbare maatregelen een belangrijke doelstelling bij de verdere Europese besprekingen en de concrete uitwerking van de vergroeningsmaatregelen in Vlaanderen binnen het vastgelegde Europese kader. Gezien de maatregelen ‘blijvend grasland’ en ‘ecologisch aandachtsgebied’ de meest effectieve maatregelen zijn, zal Vlaanderen in elk geval deze vergroeningsmaatregelen toepassen, evenwel op maat gesneden van landbouw in een verstedelijkt gebied.

Betaling voor jonge landbouwers

De lidstaten worden verplicht om een betaling voor jonge, startende landbouwers in te voeren ter ondersteuning van de generatiewissel binnen de landbouwsector. Dat is een extra betaling gedurende vijf jaar. De generatiewissel blijft een belangrijk aandachtspunt in Vlaanderen en dat vereist een maximale inzet.

Gekoppelde steun

Na 2015 behouden lidstaten de mogelijkheid om voor bepaalde sectoren in gekoppelde directe steun te voorzien. Het moet dan gaan om sectoren die moeilijkheden ondervinden en die van belang zijn om economische, sociale of milieuredenen. Bij het ontwerp van die gekoppelde steunregimes beschikt de lidstaat over meer vrijheid dan in het verleden, al blijft er een duidelijk Europees kader bestaan dat op

zijn beurt past binnen internationale handelsovereenkomsten. Dat kader heeft onder meer betrekking op de steunintensiteit en de instrumenten. Enkele lidstaten, waaronder België, hebben de mogelijkheid om meer dan 13% van hun budget voor directe steun in te zetten voor gekoppelde steunregimes. Echter, als ze daartoe beslissen, moeten die regimes de goedkeuring krijgen van de Europese Commissie. Er wordt onderzocht in welke sectoren het verantwoord is om een gekoppelde premie te geven. Daarbij rijst de vraag of en onder welke modaliteiten de zoekkoeienpremie, vandaag de enige gekoppelde premie, voortgezet moet worden.

Randvoorwaarden

De betaling van alle directe steun blijft zoals vandaag gebonden aan de naleving van 'randvoorwaarden'. Dat systeem wordt enigszins gestroomlijnd, maar de doelstelling blijft behouden: elke begunstigde van directe steun wordt verondersteld een Europese set van richtlijnen en voorschriften te respecteren die betrekking hebben op het leefmilieu, de volksgezondheid, diergezondheid en de gezondheid van planten, het dierenwelzijn, plus normen voor het in stand houden van de landbouwgronden in een goede landbouw- en milieuconditie. Daarop worden steekproefsgewijze controles gedaan. Overtredingen tegen de randvoorwaarden resulteren in verlaging van de directe steun. Er wordt weinig flexibiliteit aan de lidstaten geboden.

Systeem voor kleine landbouwers

Daarnaast hebben lidstaten de optie om bijkomend een vereenvoudigd, administratief lichter systeem aan te bieden, het zogenaamde 'systeem voor kleine landbouwers'. Landbouwers die daarvoor kiezen, zullen jaarlijks één vaste betaling ontvangen voor een bedrag tussen 500 euro en 1.250 euro. Ze dienen een vereenvoudigde aanvraag in, hoeven niet te voldoen aan de vergroeningsvereisten en worden niet onderworpen aan controles op het respecteren van de randvoorwaarden. De toegevoegde waarde van dat systeem in Vlaanderen zal onderzocht worden, rekening houdend met het beperkt aantal landbouwers dat daarvoor in aanmerking zou komen en de hoge administratieve kostprijs van de invoering van een volledig nieuw systeem.

Budget voor directe steun en flexibiliteit

Directe steun (Pijler I) is hoofdzakelijk Europees geregeld en wordt enkel gefinancierd met Europese middelen. Plattelandsontwikkeling (Pijler II) sluit beter aan bij de lokale behoeften, wordt in Vlaamse regels verankerd binnen een Europees kader en wordt deels Europees en deels door Vlaanderen gefinancierd. In deze hervorming krijgen de lidstaten de mogelijkheid om tot 15% van het budget voor directe steun, al dan niet stapsgewijs, te transfereren naar plattelandsontwikkeling.

Regionale toepassing

Vlaanderen heeft samen met andere regio's verkregen dat regio's over voldoende flexibiliteit beschikken bij de uitvoering van het toekomstige GLB. Daardoor kan het zwaartepunt voor de uitvoering van deze hervorming bij de gewesten liggen en kunnen de uitvoeringsmodaliteiten regionaal verschillen. Bij de strategische keuzes kan de Vlaamse regering op die manier specifiek inspelen op de Vlaamse context.

Actieve landbouwers

In het verleden hebben bedrijven die weinig of niets te maken hadden met landbouw of van wie de landbouwactiviteit een onbeduidend deel uitmaakte van hun economische activiteiten te vaak directe steun ontvangen. Om dat in de toekomst te vermijden is het begrip 'actieve landbouwer' strikter gedefinieerd. In de praktijk betekent dit dat er een nieuwe, bindende Europese lijst van beroepsactiviteiten opgesteld is die niet in aanmerking kunnen komen voor directe steun, tenzij de betrokken bedrijven kunnen aantonen dat ze daadwerkelijk landbouwactiviteiten uitoefenen. Lidstaten kunnen zelf aanvullingen doen bij de Europese definitie van actieve landbouwer, waaronder een aanvulling van de negatieve lijst.

2.2. Marktondersteuning na 2014

De integrale Gemeenschappelijke marktordening (GMO) bevat de voorschriften voor de gemeenschappelijke organisatie van landbouwmarkten en dus het pakket van marktmaatregelen uit het GLB. Dat zijn o.a. producentenorganisaties, brancheorganisaties, interventie, particuliere opslag, uitzonderings- of noodmaatregelen en steun voor specifieke sectoren.

De verordening houdt een vergaande harmonisering, stroomlijning en vereenvoudiging in van bepalingen die voor meerdere sectoren gelden maar ook een aantal principiële beleidskeuzes.

- De maatregelen uit het zuivelpakket en de afschaffing van de zuivelquota blijven behouden.
- Suikerquota zullen behouden blijven tot en met 2017. Andere essentiële elementen van de suikerregeling zoals interprofessionele akkoorden blijven na die datum behouden.
- Voor alle landbouwsectoren zal het naar het voorbeeld van de groente-, fruit- en de zuivelsector mogelijk worden om producentenorganisaties, unies van producentenorganisaties en brancheorganisaties te erkennen. Die maatregel is erop gericht de positie van de individuele producent in de markt te versterken om de samenwerking in de afzetketen te bevorderen. Als de organisaties voldoende representatief zijn, kunnen ze hun regels uitbreiden naar niet-leden.
- Collectieve onderhandelingen door producentenorganisaties en unies van producentenorganisaties zijn mogelijk voor alle sectoren, maar ook zonder eigendomsoverdracht tot 15% van de nationale productie voor de sectoren olijfolie, akkerbouw en rundvlees. Voor de zuivelsector was die mogelijkheid al opgenomen in het zuivelpakket.
- Er wordt een set van uitzonderlijke maatregelen tegen marktverstoringen gecreëerd zoals o.a. risico's die het verlies van consumentenvertrouwen veroorzaken.
- Interventie
  - Publieke interventie voor boter wordt uitgebreid: tot 50.000 ton boter kan worden opgekocht tegen een vaste prijs in plaats van de huidige 30.000 ton.
  - De interventieperiode voor boter en mager melkpoeder wordt met één maand verlengd tot eind september.
  - De mogelijkheid bestaat voortaan om de referentieprijzen aan te passen, o.a. naargelang van de marktevolutie en de productiekosten.
  - Voor rundvlees wordt de interventieprijs vastgesteld op 85% van de referentieprijs, wat een betekenisvolle stijging inhoudt.
- De schoolmelk- en schoolfruitacties zullen meer op elkaar afgestemd worden en het budget en de cofinanciering voor schoolfruit wordt in belangrijke mate opgetrokken. (150 miljoen i.p.v. 90 miljoen euro en 75% i.p.v. 50% cofinanciering)

2.3. PDPO III

Stand van zaken op Europees niveau

De voorbije jaren werd op Europees vlak niet alleen druk onderhandeld over de hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (incl. Plattelandsontwikkeling), maar ook over het meerjarig financieel kader dat de besteding van de Europese budgetten voor de periode 2014 tot 2020 vastlegt. Nu er tussen de co-wetgevers, de Raad van Landbouwministers en het Europese Parlement, een politiek akkoord bereikt is over de hoofdlijnen van het voorstel van de Europese Commissie dient er nog verder onderhandeld te worden over de toepassingsbepalingen, de zogenaamde uitvoerings- en gedelegeerde handelingen.

Stand van zaken in Vlaanderen

In de voorbije maanden heeft de Vlaamse administratie hard gewerkt aan de voorbereiding van PDPO III. Daarbij werden niet alleen de Europese beslissingsrondes van nabij opgevolgd, maar kreeg zowel de Vlaamse invulling van het Partnerschapsakkoord als het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO) vorm.

Bij de start van de nieuwe programmeringsperiode (2014) maken de fondsen voor plattelandsontwikkeling (ELFPO) en maritieme zaken en visserij (EFMZV) deel uit van het Gemeenschappelijk Strategisch Kader. Daardoor moet, samen met het Europees fonds voor regionale ontwikkeling (EFRO) en het Europees sociaal fonds (ESF), een overkoepelende samenwerkingsstructuur voor de periode 2014-2020 worden opgezet die leidt tot een Partnerschapsakkoord.

De vier Vlaamse fondsen (PDPO, EFMZV, EFRO en ESF) hebben in 2013 nauw samengewerkt aan het Vlaamse luik van dat partnerschapsakkoord. Die samenwerking, gecoördineerd vanuit het beleidsdomein Landbouw en Visserij, zal de komende maanden meer gedetailleerd worden uitgewerkt. Het Vlaamse voorstel zal samen met de voorstellen van de andere deelstaten ingediend worden bij de Europese Commissie ter goedkeuring. Pas daarna kunnen de verschillende programma's per fonds ingediend worden.

Eind 2013 zal PDPO III ingediend worden ter goedkeuring bij de Europese Commissie. De bevindingen en discussies tijdens verschillende bevragingen van de Vlaamse plattelandsactoren resulteerden in 2013 in de opmaak van een strategie voor PDPO III en de uitwerking van voorstellen tot maatregelen door de beheerders. Beide werden opgebouwd vanuit de vier strategische thema's waar PDPO III de focus op zal leggen:

- inzetten op jonge landbouwers met het oog op het bestendigen van de toekomst van de Vlaamse landbouwsector. Via PDPO III (en andere beleidsacties) wil Vlaanderen inzetten op een adequate ondersteuning van jonge landbouwers, met oog voor opvolging en overdracht, opleiding en kennisoverdracht, motivatie en advisering, samenwerking en innovatie in de sector. Die acties moeten gekaderd worden in een overkoepelend motiverend economisch beleid, dat op een reële en stimulerende wijze inzet op generatieoverdracht van landbouwbedrijven en de investeringen door jonge landbouwers ondersteunt.
- investeren in innovatie en opleiding met het oog op een toekomstgerichte aanpak van zowel de individuele, bedrijfsgerichte als de meer algemeen maatschappelijke uitdagingen. Daarbij wordt gemikt op kennis, innovatie en een goed functionerende innovatieomgeving ten voordele van een duurzame economische, ecologische en sociale ontwikkeling in de Vlaamse land- en bosbouwsector en op het Vlaamse platteland.
- focussen op het verhogen van de weerbaarheid en verduurzaming van de landbouwsector in al zijn facetten. Enerzijds is er het ecologisch aspect waarbij speciale aandacht gaat naar biodiversiteit, waterkwaliteit, instandhoudingsdoelstellingen in het kader van de realisatie van de Natura – 2000 gebieden, erosiereductie en naar milieu- en klimaatvriendelijke landbouwpraktijken. Anderzijds wordt ingezet op het economische aspect met aandacht voor de versteviging van de positie van de primaire producten in de landbouwketen, de crisisbestendigheid van de sector (opvangen en verminderen van de gevolgen van volatilititeit van afzetprijzen en (kost)prijzen) en de ontwikkeling van risicobeheer.
- versterken van de kwaliteit en vitaliteit van het platteland door het aanpakken van de veranderingen op het platteland als gevolg van de evoluties in de land- en tuinbouwsector. Die veranderingen moeten zo aangepakt en begeleid worden dat ze meehelpten om de kwaliteit en de vitaliteit van het Vlaamse platteland te versterken. Op die manier moet het platteland zijn diverse functies als 'reservoir-gebied' kunnen realiseren en de bewoners en bezoekers alle kansen bieden.

De beheerders van de beleidsdomeinen Landbouw en Visserij en Leefmilieu, Natuur en Energie hebben de vier strategische thema's voor PDPO III verder uitgewerkt in maatregelvoorstellen, waarbij een maatregel ook aan meer dan één strategisch thema kan bijdragen. Het beleidsdomein Landbouw en Visserij heeft maatregelen voor investeringen, innovatie (o.a. in het kader van European Innovation Partnership), risicobeheer, producentengroeperingen, bedrijfsadvies, demonstratieprojecten, opleiding en agromilieumaatregelen naar voren geschoven.

In de komende maanden wordt het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling verder afgewerkt, zodat het na overleg binnen de schoot van de Vlaamse regering eind 2013 bij de Europese Commissie ingediend kan worden en het programma in 2014 van start kan gaan. Daarvoor zijn er nog verschillende stappen te ondernemen: afronding van de ex ante-evaluatie en de MER-consultatie, de aftoetsing van de uiteindelijke voorstellen bij stakeholders en partners (incl. de andere ESI-fondsen), de financiële verdeling tussen de gewesten en binnen PDPO III vastleggen en definitieve goedkeuring op Vlaams niveau.

Tegelijkertijd en aansluitend maakt de Vlaamse administratie werk van de omzetting van de uitvoeringsbepalingen die de Europese Commissie voor Plattelandsontwikkeling zal opstellen (te verwachten in het voorjaar van 2014) en die tot Vlaamse wet- en regelgeving zullen leiden.

Zodra de laatste onduidelijkheden zijn weggewerkt, kan PDPO III echt van start gaan. De beheerders van de maatregelen zullen, in samenwerking met de beheersautoriteit van het programma en met het Vlaams Ruraal Netwerk, een doorgedreven communicatiecampagne voeren. Daarbij zal de communicatie niet alleen gericht zijn op (toekomstige) landbouwers en uitvoerders van plattelandsmaatregelen, maar ook op het brede publiek.

3. Plattelandsbeleid

3.1. Het plattelandsbeleid: uitgegroeid tot een volwaardig horizontaal beleidsveld

Inleiding

Het plattelandsbeleid is een relatief jong beleidsveld, dat slechts sinds 2005 expliciet tot de bevoegdheden van een Vlaamse minister behoort. Sinds het begin van de huidige legislatuur heeft dit plattelandsbeleid een belangrijke ontwikkeling gekend en wordt het inmiddels ook als een volwaardig horizontaal beleidsveld erkend. Het Vlaamse plattelandsbeleid heeft niet enkel een horizontaal beleidsdomein overschrijdend karakter, maar evenzeer een verticaal waarbij een wederzijdse versterking van bestuursniveaus is nagestreefd. Het is tijdens deze legislatuur uitgewerkt op drie sporen. Het eerste is een beleidsmatig spoor, het tweede en derde zijn projectmatige, waarbij het ene spoor focust op initiatieven op Vlaams niveau en het andere op gebiedsgerichte projecten. Op elk van deze sporen werden essentiële doelen bereikt die waren opgenomen in respectievelijk het Regeerakkoord van 2009, de beleidsnota en de beleidsbrieven van de Minister bevoegd inzake het Plattelandsbeleid. Op beleidsvlak werd het eerste Vlaams plattelandsbeleidsplan en bijhorend actieprogramma 2013 – 2015 beschikbaar gesteld en het Interbestuurlijk Plattelandsoverleg legde jaarlijkse verschillende adviezen en beleidsaanbevelingen met betrekking tot platteland gerelateerde thematieken voor. Er werd heel sterk ingezet op de bestuurskracht van plattelandsgemeenten met de oprichting van het Plattelandsfonds en het uitvoeren van een bestuurskrachtmonitor.

Het Platform voor Plattelandsonderzoek werd in 2012 opgericht en zal voor einde van deze legislatuur een onderzoeksagenda voorleggen.

Projectmatige realisaties op Vlaams niveau die in het oog springen, zijn de werking van het Vlaams Paardenloket, de initiatieven inzake volkstuinparken, ondersteuning van lokale projecten inzake sociale cohesie, dorpsontwikkeling, stilte en rust en armoedebestrijding.

Het gebiedsgerichte plattelandsbeleid kreeg verder vorm via twee belangrijke instrumenten, met name het gebiedsgerichte luik, inclusief de Leadergebieden van het huidige Programma voor Plattelandsontwikkeling 2007 – 2013 en korte termijn projectoproepen in plattelandsprojecten. Deze gebiedsgerichte plattelandsprojecten werden flankerend ondersteund via projectoproepen waarbij lokale stakeholders op korte termijn kleinschalige initiatieven kunnen uitvoeren die bijdragen tot de gebiedsontwikkeling van onder meer de Vlaams Rand, Veldgebied Brugge, Scheldelandschapspark, De Merode, De Wijers, ...

3.1.1. Het eerste Vlaamse Plattelandsbeleidsplan: een referentiekader voor het platteland

Op 14 juni 2013 werd het eerste Vlaams plattelandsbeleidsplan met bijhorend actieprogramma aan de Vlaamse regering medegedeeld. Dit actieprogramma focust op de periode 2013-2015 en omvat naast acties vanuit het beleidsveld Plattelandsbeleid ook acties uit andere beleidsvelden en –domeinen. Het is een duidelijk engagement van de hele Vlaamse overheid. Een kwalitatief Vlaams plattelandsbeleid realiseren kunnen we echter niet alleen. Daarvoor is een nauwe samenwerking met de Vlaamse provincies en gemeenten vereist. Met hen bouwen de komende jaren verder aan een sterk partnerschap.

3.1.2. Het interbestuurlijk plattelandsoverleg

Een eerste spoor van het plattelandsbeleid betreft ook het formuleren van adviezen en beleidsaanbevelingen via de werking van het Interbestuurlijk PlattelandsOverleg of IPO. Het IPO is een uniek platform waar verschillende beleidsdomeinen, bestuursniveaus en het middenveld samen aan tafel zitten rond platteland specifieke knelpunten en hiaten. Sinds zijn oprichting in 2005 formuleerde het IPO adviezen over verschillende thema's gaande van onder meer 'Kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen' 'Stilte en rust als collectieve waarde' tot 'Oneigenlijk gebruik van lokale wegen'. In 2013 werd het advies 'Bestuurskracht van landelijke gemeenten' door het Bestuurlijk Overleg goedgekeurd, het actieprogramma van het Vlaams Plattelandsbeleidsplan gevalideerd en werden drie nieuwe IPO-thema's in de steigers geplaatst: 'economische activiteiten in het landelijk gebied', 'lokale voedselstrategieën-stadlandbouw' en 'hernieuwbare energie op het platteland'.

3.1.3. Ondersteuning van bestuurskracht voor plattelandsgemeenten: nieuwe instrumenten

3.1.3.1. Plattelandsfonds

Op 7 juni 2013 keurde het Vlaams parlement het 'Decreet tot vaststelling van de regels inzake de verdeling van het Plattelandsfonds' goed. Op 19 juli keurde de Vlaamse regering het 'Besluit tot uitvoering van het decreet van 7 juni 2013 tot vaststelling van de regels inzake de verdeling van het Vlaams Plattelandsfonds' goed. Hierdoor kon het Vlaams Plattelandsfonds in werking treden. Aan de hand van eenduidige en objectieve criteria werden 50 plattelandsgemeenten geselecteerd, gerangschikt naargelang hun fiscale draagkracht en kregen deze gemeenten een trekkingsrecht toegewezen. Door het voorzien van 8 miljoen euro kunnen de vijftig meest landelijke gemeenten in 2013 beroep doen op financiering vanuit het Plattelandsfonds. Hiertoe moeten ze projecten indienen bij de Vlaamse Landmaatschappij die van waaruit met de middelen van het fonds – een deel van de kosten- wordt gefinancierd. Het geheel der middelen dat een gemeente jaarlijks kan krijgen uit het Plattelandsfonds worden *trekkingsrechten* genoemd. Deze trekkingsrechten waarop de vijftig geselecteerde gemeenten beroep kunnen doen, worden jaarlijks opnieuw bepaald.

3.1.3.2. Bestuurskrachtmonitor

In de schoot van de IPO-themagroep die dit thema behandelde werd in 2009 het pilootproject 'Bestuurskrachtmeting' opgezet met veertien plattelandsgemeenten. Gezien de mooie resultaten, in het bijzonder de meerwaarde die de deelnemende gemeenten hebben ervaren en de vraag vanuit het IPO om dit traject verder te zetten, werd in 2013 een vervolgtraject opgestart met een meer uitgebreide groep van een dertigtal gemeenten. Dit traject zal in de loop van 2015 worden afgerond.

3.1.4. Gebiedsgerichte aanpak

3.1.4.1. Lokale projecten in plattelands(gebieden/projecten)

In het voorjaar van 2012 lanceerden de Koning Boudewijnstichting en de Vlaamse Landmaatschappij in navolging van de succesvolle campagne 'Buitengewone Buurten' een nieuwe campagne 'Buurten op den Buiten'. Deze nieuwe campagne beoogde om iedereen met een goed idee of project dat het leven in zijn of haar buurt op het platteland aangenamer maakt, kans te geven op een financiële tegemoetkoming van vijfduizend euro. De Minister bevoegd voor plattelandsbeleid wil hiermee lokale, bottom-up initiatieven mee ondersteunen om op die manier de sociale cohesie op het platteland te bevorderen. Daartoe engageren zowel de Vlaamse Overheid als de Koning Boudewijnstichting zich

voor een campagne van drie jaar waarbij ze jaarlijks samen een bedrag van tweehonderdduizend euro ter beschikking stellen. Verder werden de afgelopen jaren ook andere initiatieven in die zin ondersteund, zoals projectsubsidies voor ‘zorgnetwerken in een rurale omgeving’, ‘dorp met toekomst’, ‘dorpsbelangen’ en ‘Dorp InZicht’.

3.1.4.2. Het Vlaams programma voor Plattelandsontwikkeling 2007 – 2013

Het Vlaams programma voor Plattelandsontwikkeling 2007-2013 is de Vlaamse invulling van het Europese plattelandsbeleid. Via de gebiedsgerichte werking van as 3 en Leader werd in de periode 2007-2013 vanuit Vlaanderen 72 miljoen euro geïnvesteerd in de ondersteuning van lokale, vaak bottom-up gegroeide projecten die bijdragen aan plattelandsontwikkeling. Deze kunnen betrekking hebben op dienstverlening op het platteland (in het bijzonder voor kwetsbare groepen zoals kansarmen), toerisme en recreatie, dorpskernvernieuwing en dorpshuizen en de opwaardering van het landschappelijk, cultuurhistorisch en natuurlijk erfgoed.

3.1.5. Nieuwe ontwikkelingen op het platteland

3.1.5.1. Aandacht voor de paardensector

De paardenhouderij is in Vlaanderen aan een sterke opmars bezig. Minder dan tien jaar geleden was de paardenhouderij voor het beleid echter onontgonnen terrein. Tijdens de vorige legislatuur werd een beleidsvisie inzake de Paardenhouderij opgemaakt en een Vlaams Actieplan voor de Paardenhouderij uitgewerkt. De oprichting in 2009 van de vzw Paardenloket was één van de actiepunten binnen dit Vlaams Actieplan. Dit loket is inmiddels uitgegroeid tot het informatiesteunpunt voor alle geledingen van de paardenhouderij. Het zal in de periode 2013-2015 instaan voor de uitvoering van het geactualiseerde Vlaams Actieplan voor de Paardenhouderij, een meerjarenplan dat de Vlaamse paardenhouderij de nodige zuurstof dient te bieden om zich verder duurzaam te kunnen ontwikkelen. De Vlaamse overheid ondersteunt het loket en integreert de werking ervan in het Vlaamse plattelandsbeleid.

3.1.5.2. Belang van volkstuinen in onze maatschappij

Steunende op het beschikbare cijfermateriaal en twee onderzoeksopdrachten naar kenmerken, noden, knelpunten en oplossingen is vastgesteld dat in heel wat gemeenten de behoefte aan volkstuinparken groot is. De Minister bevoegd voor plattelandsbeleid heeft daarom beslist om middelen vrij te maken voor de ondersteuning van lokale besturen en verenigingen die initiatieven willen nemen voor de inrichting van volkstuinen. In het najaar 2012 lanceerde de Vlaamse Landmaatschappij een projectenoproep waarop in groten getale gereageerd werd. In totaal werden tegen einde mei 2013 een negentigtal projectvoorstellen ingediend. Hieruit selecteerde een onafhankelijke jury vijftientig projecten waaronder de beschikbare driehonderdduizend euro werd verdeeld. Minister-president Kris Peeters gaf de jury de opdracht om in september een tweede jurydag te organiseren om de overblijvende projecten, die het voorlopig niet haalden en toch waardevol zijn, alsnog te rangschikken zodat een snelle selectie mogelijk is, als uit de begrotingsopmaak van 2014 zou blijken dat er budgettaire ruimte voor bijkomende projecten is.

3.2. 2013 – 2014: horizon naar een volgende legislatuur

3.2.1. Beleidsmatig spoor

Het Interbestuurlijk Plattelandsoverleg zal zich vooral toeleggen op het uitwerken van beleidsaanbevelingen inzake economie op het platteland, lokale voedselstrategieën en hernieuwbare energie. De acties van Vlaams Plattelandsbeleidsplan zullen opgevolgd worden en waar nodig ondersteund of bijgestuurd worden.

3.2.2. Platform voor Plattelandsonderzoek

Momenteel lopen er in Vlaanderen diverse onderzoeken aangaande een brede waaier van plattelandsaspecten. Ze zijn echter beperkt en verlopen weinig gecoördineerd. Om hieraan te verhelpen werd in 2012 het platform voor plattelandsonderzoek opgericht. Dit platform brengt de Vlaamse overheid, universiteiten, onderzoeksinstituten, hogescholen en praktijkcentra samen rond de tafel. Het heeft tot doel om de lange termijn onderzoeksthema's met betrekking tot het platteland te bepalen, de samenwerking en kennisuitwisseling tussen de verschillende onderzoeksinstituten, de overheid en de betrokkenen te stimuleren, advies te geven over de uitbouw van onderzoekscentra en internationale samenwerking aan te moedigen.

In 2012 en de eerste helft van 2013 gebeurde een ruime bevraging van de onderzoekswereld. Deze beoogde niet alleen het inventariseren en analyseren van het reeds lopende onderzoek in Vlaanderen, maar ook het kunnen duiden van nog aanwezige onderzoekslacunes. De resultaten van dit alles werden in mei 2013 teruggekoppeld met het middenveld en met beleidsmakers.

Het doorlopen proces moet toelaten om tegen het einde van 2013 een agenda op te stellen waarin de sporen voor het toekomstige plattelandsonderzoek worden uitgezet en een koppeling wordt gemaakt aan middelen. Eerste onderzoeksopdrachten kunnen dan in 2014 uitgeschreven worden.

3.2.3. Implementatie van het PDPO III: gebiedsgerichte werking

De algemene missie voor het PDPO III kan omschreven worden als 'samen werken aan een fraai en vitaal platteland'. Het Vlaamse platteland is onderhevig aan een snelle evolutie van de landbouwsector: minder bedrijven, schaalvergroting, diversificatie, deeltijdse landbouw, veranderend uitzicht van landschap en gebouwen, ... Deze veranderingen moeten zo aangepakt en begeleid worden dat ze meehelpen om de kwaliteit en de vitaliteit van het Vlaamse platteland te versterken. Dit vergt een specifieke gebiedsgerichte aanpak die toelaat om via maatwerk in te spelen op specifieke lokale kansen en noden. Speciale aandacht zal daarbij gaan naar de verfraaiing en het kwaliteitsvol onderhoud van het platteland in al zijn facetten: gebouwen, wegen, kleine landschapselementen, water, erfgoed, natuur, ... Op die manier moet het platteland zijn diverse functies als 'reservoir-gebied' kunnen realiseren en de bewoners en bezoekers alle kansen bieden. Ook sociale problemen op het platteland als gevolg van de wijzigende omstandigheden in de landbouwsector kunnen aangepakt worden.

Via samenwerkingsverbanden -o.a. LEADER, waarbij de dynamiek van onderuit komt- en ontwikkelingsstrategieën kan ingezet worden op de kwalitatieve inbedding van de huidige dynamiek die zich voordoet binnen de landbouwsector in het Vlaamse platteland. Omgekeerd biedt het potentieel van het multifunctionele platteland kansen voor landbouwbedrijven die willen diversifiëren op het vlak van voedsel, natuur, recreatie, erfgoed, sociale voorzieningen, ... Hierbij zal ook aandacht besteed worden aan voedselstrategieën die een versterkte relatie met de verstedelijkte omgeving tot stand brengen.

Deze ambitie krijgt vorm in een drietal sporen: het organiseren van projectoproepen voor de versterking van de omgevingskwaliteit en de vitaliteit op het platteland, de typische Leaderwerking inclusief samenwerkingsprojecten met rurale en niet-rurale gebieden en het stimuleren van plattelandsontwikkeling via samenwerking.

3.2.4. Ondersteuning van plattelandprojecten

In het laatste jaar van de lopende legislatuur zal ook het projectmatige luik verder gezet worden. Prioritaire zijn daarbij een blijvende inzet op het stimuleren van volkstuinparken en lokale voedselstrategieën, acties in kader van het Vlaams Actieprogramma voor de Paardenhouderij en de ondersteuning van lokale initiatieven in de gebiedsgerichte projecten de Merode, Veldgebied Brugge, Leie en Schelde, Scheldelandschapspark, De Wijers en de Vlaamse Rand.

4. Landbouwadministratie

4.1. Landbouwdecreet

Het decreet betreffende het landbouw- en visserijbeleid is dit jaar een feit geworden en zal op 1 januari 2014 in werking treden. Met het decreet wordt de bestaande regelgeving over het landbouw- en visserijbeleid coherenter en transparanter. De wetgevingskwaliteit gaat erop vooruit. De komende maanden zal het decreet verder worden uitgevoerd door de uitwerking van een uitvoeringsbesluit en de realisatie van de Codex Landbouw en Visserij.

De Codex Landbouw en Visserij coördineert alle decretale bepalingen over het landbouwbeleid en de zeevisserij in één tekst. Daardoor zal het decretale kader van het landbouw- en visserijbeleid een zeer grote coherentie en transparantie hebben.

In het besluit wordt uitvoering gegeven aan een aantal bepalingen van het decreet die onmiddellijk moeten worden uitgevoerd. Het belangrijkste element in het uitvoeringsbesluit is de uitwerking van de beroepsprocedure. De beroepsprocedure vormt het sluitstuk van het handhavingsluik dat in het decreet is uitgewerkt.

4.2. De zesde staatshervorming

De belangrijkste wetgevende initiatieven zijn tijdens het zomerreces in het federale parlement ingediend. Het gaat met name om het voorstel van bijzondere wet met betrekking tot de Zesde Staatshervorming en het voorstel voor een nieuwe financieringswet.

Op ambtelijk niveau wordt de bevoegdheidsoverdracht verder voorbereid. Zo geeft de federale overheid door middel van fiches informatie over personeelsbestand, middelen, huisvesting, ICT-, logistieke en andere ondersteuning en behoeften. Verder organiseert mijn administratie formele en informele overlegmomenten met de betrokken federale diensten. Onder meer op basis van die informatie bereidt mijn administratie de nakende bevoegdheidsoverdrachten inhoudelijk en organisatorisch voor.

Voor sommige bevoegdheden zullen voor de inwerkingtreding van de zesde staatshervorming, met name op 1 juli 2014, nog de nodige overgangsprotocollen en samenwerkingsakkoorden opgesteld moeten worden. De noodzakelijke voorbereiding ervoor gebeurt in bestaande en nieuwe overlegstructuren waarin zowel de gewesten als de federale overheid vertegenwoordigd zijn.

De neerslag van die beleids- en organisatorische voorbereiding is te vinden in het groenboek met betrekking tot de zesde staatshervorming.

4.3. Herdenking ‘De Grote Oorlog’

De Vlaamse Regering zal rond de 100ste verjaardag van de Eerste Wereldoorlog en de periode 2014-2018 allerlei activiteiten opzetten en stimuleren. Het Departement landbouw en Visserij en het Interfacultair Centrum voor Agrarische Geschiedenis (KULeuven) werken nauw samen om een programma te realiseren dat niet alleen de landbouw- en voedselsituatie én het beleid in de oorlogsperiode in kaart brengt, maar ook een blik werpt op de situatie 100 jaar later en de verbanden daartussen.

Naast het respect voor het offer dat gebracht is tijdens WO I wil de landbouwoverheid ook het belang van een gedegen landbouwbeleid op alle niveaus met oog voor voedselzekerheid en –veiligheid

onderstrepen. De les van 100 jaar geleden mag niet vergeten worden, ook niet op landbouw- en voedselvlak. Het Interfacultair Centrum voor Agrarische Geschiedenis zal daarom een thematische website lanceren.

4.4. Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij

De Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij werd in 2008 opgericht. Half 2009 werd het SALV-secretariaat operationeel. De opdracht van de SALV is de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement te adviseren over landbouw en visserij in de brede zin van het woord.

In zijn vierjarig bestaan bracht de SALV al 84 adviezen uit over zeer diverse onderwerpen zoals het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, het Europees voorzitterschap, het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, de PDPO-strategie, het Klimaatbeleidsplan, het gebruik van biomassa in een bio-economie, het Europees Fonds voor Mariene Zaken en Visserij, het Landbouwdecreet etc. Door zijn ruime samenstelling (de hele keten van veld tot vork, landbouworganisaties, toeleveranciers, verwerking, het landbouwonderzoek en -onderwijs, ngo's, etc.) en zijn Technische Werkcommissie Visserij (TWV) kan de Raad breed gedragen adviezen uitbrengen. Als de meningsverschillen te groot zijn, worden ze weergegeven in de adviezen.

Met het oog op efficiëntie en doeltreffendheid realiseerde de SALV een verbetering van zijn werking, door een zelfevaluatie en door een verregaande samenwerking binnen het beleidsdomein Landbouw en Visserij op te zetten. Uit een impactmeting blijkt dat aan bijna drie kwart van de adviezen gevolg werd gegeven. De SALV groeide in korte tijd uit tot een vaste waarde bij de totstandkoming van het door de Vlaamse Regering gevoerde landbouw- en visserijbeleid.

Ook in 2014 zal ik opnieuw een beroep doen op de deskundige insteek van de SALV bij de opmaak van beleidsinitiatieven die van strategisch belang zijn voor de Vlaamse land- en tuinbouw en visserij, zoals de kansen die het GLB biedt met Pijler 2 (PDPO III), de keuzes bij de uitvoering van Pijler 1 (inkomensondersteuning, marktondersteuning), de opmaak van het operationeel programma voor de visserij etc.

Door het akkoord over de staatshervorming verschuiven de resterende federale landbouwbevoegdheden zoals het Landbouwrampenfonds, het Belgisch Interventie- en Restitutiebureau en de pachtwetgeving en het dierenwelzijn naar de deelstaten. Ook de SALV zal moeten inspelen op die nieuwe bevoegdheden.

5. Begroting 2014

In de begroting 2014 worden de middelen voor Landbouw en Visserij in geschreven in volgende programma's:

- KA 'apparaatskredieten'
- KD 'Voor een duurzame en leefbare landbouw en visserij' (samenvoeging vroegere programma's KD 'Landbouw-, visserij- en plattelandsbeleid' en KE 'uitvoering landbouw- en plattelandsbeleid')
- KF 'Onderzoek voor een duurzame en competitieve landbouw en visserij'
- KG 'Promotie- en afzetbevordering van landbouw-, tuinbouw- en visserijproducten' (nieuw, vroeger onder KD)

bedragen in duizend euro

Programma		VAK	VEK	VAR	MAC
KA	BC 2013	40.897	41.077	236	0
	BO 2014	40.996	40.978	230	0
KD	BC 2013	31.492	31.871	1.234	11.091
	BO 2014	108.527	109.046	1.695	81.469
KE	BC 2013	91.826	91.886	400	69.366
	BO 2014	0	0	0	0
KF	BC 2013	17.491	17.498	0	0
	BO 2014	17.444	17.451	0	0
KG	BC 2013	0	0	0	0
	BO 2014	4.950	4.454	0	0
Totaal K	BC 2013	181.706	182.332	1.870	80.457
	BO 2014	171.917	171.929	1.925	81.469

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de kredieten nagenoeg constant blijven met uitzondering van programma KD, waar ongeveer 10 mio minder VAK, VEK te beschikking is. Dit is niet te wijten aan een wijziging in beleidsinitiatieven, maar is toe te schrijven aan de toelagen aan de VOI's VLIF en FIVA. Enerzijds betreft het een vermindering van de toelage aan VLIF als gevolg van saldoverrekening bij overgang 2013 naar 2014 en anderzijds inschrijving van een toelage aan het FIVA van 2,450 mio euro.

6. Regelgevingsagenda

Dit is een uittreksel uit de regelgevingsagenda met informatie aangevuld tot op 03/09/2013.
Meer actuele en meer uitgebreide informatie over deze initiatieven kunt u te allen tijde raadplegen in de regelgevingsagenda op www.regelgevingsagenda.bestuurszaken.be

Decreet plattelandsfonds: decreet tot vaststelling van de regels inzake de dotatie en de verdeling van het Vlaamse Plattelandsfonds

Status van het initiatief: Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
	25/05/2012 (VR PV 2012/18 - punt 49)	03/2013	29/05/2013	07/06/2013	04/07/2013

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: N.v.t.

Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...): BVR (Besluit van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 7 juni 2013 tot vaststelling van de regels inzake de verdeling van het Vlaams Plattelandsfonds (BVR van 19/07/2013 (VR 2013 1907 DOC.0872/2). Publicatie in staatsblad van 08/08/2013

Andere: niet van toepassing

Inwerkingtreding:

BVR wijziging besluit bedrijfsadviessysteem land- en tuinbouwers

Status van het initiatief: Lopend

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
VR 2013 1207 DOC.0732	nvt	september 2013	nvt	nvt	oktober/november 2013

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing

Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):

Andere: niet van toepassing

Inwerkingtreding: 10 dagen na publicatie in het Belgisch Staatsblad

BVR rechtstreekse betalingen aan landbouwers**Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
april/mei 2014 (onder voorbehoud)	juli 2014 (ov)	september / oktober 2014 (ov)	nvt	nvt	december 2014

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: november/december 2013**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** MB's ter uitvoering van verschillende deelaspecten van het BVR.**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 01/01/2015**BVR wijziging GMO groenten en fruit****Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
tweede kwartaal 2014		oktober 2014			december 2014

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet ingevuld**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):****Andere:** niet ingevuld**Inwerkingtreding:** 1 januari 2015**BVR bedrijfsadviesystemen voor landbouwers (PDPO III)****Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
november 2013			niet van toepassing	niet van toepassing	

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** MB ter uitvoering van het BVR**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** uitwerking met ingang van 1 januari 2014

BVR RL 2013/45 Botanische benaming tomaten**Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
oktober - november 2013	december 2013	februari 2014	niet van toepassing	niet van toepassing	maart 2014

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):****Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 31 maart 2014**Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van artikel 3, 5 en 7 van het besluit van de Vlaamse Regering van 21 december 2007 tot het verlenen van subsidies voor de uitvoering van agromilieumaatregelen met toepassing van het Vlaams PDPO****Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
20/09/2013	oktober 2013	november 2013	niet van toepassing	niet van toepassing	december 2013

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** niet van toepassing**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 1/01/2014**Ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 28 juni 2013 betreffende het landbouw- en visserijbeleid****Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
31/10/2013		20/12/2013	niet van toepassing	niet van toepassing	

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** niet van toepassing**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 1/1/2014

BVR tot het verlenen van subsidies voor de uitvoering van agromilieumaatregelen met toepassing van het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling 2014-2020**Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
			niet van toepassing	niet van toepassing	

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** diverse MB's**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 1/01/2015**Besluit van de Vlaamse Regering betreffende investeringssteun in de agrovoedingssector tot verhoging van de toegevoegde waarde van land- en tuinbouwproducten****Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
			niet van toepassing	niet van toepassing	

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):****Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 10 dagen na publicatie**BVR betreffende het combineren van agromilieumaatregelen met toepassing van het Vlaams programma voor plattelandsontwikkeling voor de programmeringsperiode 2014-2020****Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
			niet van toepassing	niet van toepassing	

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** niet van toepassing**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 1/1/2015

BVR voor steun voor innovaties in de landbouw- en de agrovoedingssector**Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
			niet van toepassing	niet van toepassing	

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):****Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 10 dagen na publicatie**BVR agroforestry II****Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
			niet van toepassing	niet van toepassing	

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** niet van toepassing**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 1/01/2015**Besluit van de Vlaamse Regering betreffende investerings- en vestigingssteun in de land- en tuinbouw****Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
			niet van toepassing	niet van toepassing	

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):****Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 10 dagen na publicatie

Ontwerp BVR tot wijziging van BVR van 4 juni 2004 betreffende de toekenning van subsidies voor naschoolse opleidingsinitiatieven in de landbouwsector - 2014**Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
september 2013			niet van toepassing	niet van toepassing	

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** MB**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 1/01/2014**BVR wijziging randvoorwaarden en GLMC****Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
september/oktober 2013		december 2013			december 2013

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet ingevuld**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):****Andere:** niet ingevuld**Inwerkingtreding:** 01/01/2014**Ontwerp BVR betreffende het subsidiëren van operationele groepen****Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
			niet van toepassing	niet van toepassing	

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** niet van toepassing**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 10 dagen na publicatie

BVR wijziging besluit rauwe koemelk**Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet ingevuld**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** aanpassing MB van 25 februari 2009**Andere:** niet ingevuld**Inwerkingtreding:** na publicatie in het Staatsblad**BVR tot wijziging van het BVR van 9/9/2011 tot het verlenen van steun met toepassing van het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling voor deelname aan Europees erkende voedselkwaliteitsregelingen en voor bijhorende afzetbevorderingsacties****Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
			niet van toepassing	niet van toepassing	

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** MB**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 1/1/2014**BVR wijziging schoolmelk****Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet ingevuld**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** Mogelijk aanpassing van het ministerieel besluit van 17 september 2010**Andere:** niet ingevuld**Inwerkingtreding:** 01/09/2014

BVR wijziging schoolfruit**Status van het initiatief:** In voorbereiding

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet ingevuld**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** Mogelijks aanpassing van het ministerieel besluit van 22 juli 2009**Andere:** niet ingevuld**Inwerkingtreding:** 01/09/2014**BVR van 20/04/2012 tot wijziging van diverse bepalingen van het BVR van 21 december 2007 tot het verlenen van subsidies voor de uitvoering van agromilieumaatregelen met toepassing van het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling****Status van het initiatief:** Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
9/12/2011	9/12/2011	20/04/2012	niet van toepassing	niet van toepassing	22/05/2012

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** niet van toepassing**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 1/01/2012**Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van artikel 4 en 5 van het besluit van de Vlaamse Regering van 29 mei 2009 betreffende de ondersteuning van de verstrekking van groenten en fruit aan leerlingen in onderwijsinstellingen****Status van het initiatief:** Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
20/07/2012	niet van toepassing	09/11/2012	niet van toepassing	niet van toepassing	06/12/2012, p. 78798

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** uitvoeringsMB**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 01/09/2011

Besluit van de Vlaamse Regering van tot het verlenen van steun met toepassing van het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling voor deelname aan Europees erkende voedselkwaliteitsregelingen en voor bijhorende afzetbevorderingsacties

Status van het initiatief: Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
8/04/2011	15/07/2011	9/09/2011	niet van toepassing	niet van toepassing	3/10/2011

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing

Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...): MB van 20/10/2011 gepubliceerd in BS van 14/11/2011

Andere: niet van toepassing

Inwerkingtreding: 1/01/2011

Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van artikel 3, 5, 6, 7/1 en 11, van het besluit van de Vlaamse Regering van 21 december 2007 tot het verlenen van subsidies voor de uitvoering van agromilieumaatregelen met toepassing van het Vlaams Programma

Status van het initiatief: Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
30/11/2012	niet van toepassing	25/01/2013	niet van toepassing	niet van toepassing	13/03/2013

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing

Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...): niet van toepassing

Andere: niet van toepassing

Inwerkingtreding: 1/01/2012

BVR tot wijziging vna diverse bepalingen van BVR van 8/07/2005, tot wijziging van artikel 4 van BVR van 9/02/2007 en tot opheffing van hoofdstuk III van BVR van 27/01/2006

Status van het initiatief: Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
20/01/2012	20/01/2012	23/03/2012	niet van toepassing	niet van toepassing	03/05/2012

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing

Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...): niet van toepassing

Andere: niet van toepassing

Inwerkingtreding: 1/01/2012

Besluit van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet houdende de organisatie van co-existentie van genetisch gemodificeerde aardappelgewassen met conventionele aardappelgewassen en biologische aardappelgewassen

Status van het initiatief: Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
15/10/2010	13/05/2010	10/11/2011	niet van toepassing	niet van toepassing	23/12/2011

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing

Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...): niet van toepassing

Andere: niet van toepassing

Inwerkingtreding: 2/01/2012

Ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet houdende de organisatie van co-existentie van genetisch gemodificeerde suikerbieten met conventionele suikerbieten en biologische suikerbieten

Status van het initiatief: Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
15/10/2010	niet van toepassing	10/11/2011	niet van toepassing	niet van toepassing	23/12/2011

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing

Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...): niet van toepassing

Andere: niet van toepassing

Inwerkingtreding: 2/01/2012

Ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van diverse bepalingen van het besluit van de Vlaamse Regering van 15 april 2005 betreffende de toepassing van de heffing in de sector melk en zuivelproducten

Status van het initiatief: Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
28/10/2011	28/10/2011	9/12/2011	niet van toepassing	niet van toepassing	25/01/2012

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing

Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...): niet van toepassing

Andere: niet van toepassing

Inwerkingtreding: 1/04/2011

Besluit van de Vlaamse Regering betreffende contractuele betrekkingen en samenwerking in de sector melk en zuivelproducten

Status van het initiatief: Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
07/09/2012 VR 2012 0709 DOC.0927	niet van toepassing	14/12/2012 VR 2012 1412 DOC.1343	niet van toepassing	niet van toepassing	23/01/2013 (ed. 1), p. 2962

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing

Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...): Ministerieel besluit van 18 februari 2013 houdende uitvoering van artikel 2, tweede lid, en artikel 20 van het besluit van de Vlaamse Regering van 14 december 2012 betreffende contractuele betrekkingen en samenwerking in de sector melk en zuivelproducten

Andere: houdt op uitwerking te hebben 30/06/2020

Inwerkingtreding: uitwerking 02/04/2012, met uitzondering van artikel 15 tem 18 die in werking treden op dag na publicatie.

Besluit van de Vlaamse Regering van 17/02/2012 betreffende de bescherming van geografische aanduidingen, oorsprongsbenamingen en traditionele aanduidingen van wijnbouwproducten

Status van het initiatief: Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
23/09/2011	niet van toepassing	17/02/2012	niet van toepassing	niet van toepassing	29/03/2012

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing

Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...): 2 uitvoeringsMB's

Andere: niet van toepassing

Inwerkingtreding: 10 dagen na publicatie

BVR van 7 december 2012 tot wijziging van het BVR van 7 september 2007 houdende de organisatie van de vaststelling van en de controle op de samenstelling van rauwe koemelk, wat betreft de invoering van een nieuw bemonsteringssysteem

Status van het initiatief: Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
21/09/2012	niet van toepassing	7/12/2012	niet van toepassing	niet van toepassing	9/01/2013

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing

Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...): niet van toepassing

Andere: niet van toepassing

Inwerkingtreding: 01/01/2014

Besluit van de Vlaamse Regering houdende vaststelling en organisatie van de indeling van geslachte volwassen runderen en van geslachte varkens**Status van het initiatief:** Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
VR 2012 2809 DOC.0995	VR 2012 2112 DOC.1426	VR 2013 2604 DOC.370	niet van toepassing	niet van toepassing	BS 20 juni 2013, 39723

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** uitvoeringsMB**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 10 dagen na publicatie, m.u.v. artikel 38 (treedt in werking op de eerste dag van de zesde maand die volgt op de maand waarin dit besluit in het Belgisch Staatsblad is bekendgemaakt.)**Ontwerp van besluit tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 4 juni 2004 betreffende de toekenning van subsidies voor naschoolse opleidingsinitiatieven in de landbouwsector****Status van het initiatief:** Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
14/12/2012	22/02/2013	5/07/2013	niet van toepassing	niet van toepassing	30/07/2013

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):****Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 10 dagen na publicatie**BVR agroforestry****Status van het initiatief:** Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
1/04/2011	17/06/2011	22/07/2011	niet van toepassing	22/07/2011	9/09/2011

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet van toepassing**Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):** niet van toepassing**Andere:** niet van toepassing**Inwerkingtreding:** 19/09/2011

Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van artikel 2duodecies van het besluit van de Vlaamse Regering van 8 juli 2005

Status van het initiatief: Afgewerkt

1ste principiële goedkeuring	2de principiële goedkeuring	Definitieve goedkeuring	Parlementaire behandeling	Bekrachtiging Vlaamse Regering	Publicatie in staatsblad
7/09/2012		16/11/2012	niet van toepassing	niet van toepassing	19/12/2012 (ed. 2, p. 85199)

Goedkeuring conceptnota Vlaamse Regering: niet ingevuld

Implementatie (uitvoeringsbesluiten: nieuw initiatief, omzendbrief, ...):

Andere:

Inwerkingtreding: uitwerking met ingang van 01/01/2012

Bijlagen

Resoluties en moties Vlaams Parlement

Geen resoluties met betrekking tot landbouwbevoegdheden in Parlementair jaar 2012-2013.

Afstemmingstabel Sleutelprojecten ViA en Beleidsbrief 2013-2014

	Sleutelproject	Beleidsbrief 2013-2014
SL 17.1	Administratieve vereenvoudiging realiseren	1.6.1.
SL 17.2	Omgevingsanalyse landbouw en agrovoeding	1.1.1 en 1.7
SL 17.3	Opmaak Actieplan ondernemerschap	1.1.2.
SL 17.4	Risicobeheer in de landbouw	1.1.4.
SL 17.5	Witboek Landbouwonderzoek uitvoeren	1.4.1.
SL 17.6	Innovatiebeleid voor landbouwers	1.4.5.
SL 17.7	GGO boeren	-
SL 17.8	GLB na 2013	2.1.
SL 17.9	Internationalisering ILVO	1.4.2.
SL 18.1	Versterking van de Vlaamse exportpositie door VLAM	1.1.5.
SL 19.1	Opmaken van PDPO III	2.3.
SL 19.2.	VLIF, re-engineering in functie van een administratieve vereenvoudiging en een snellere dossierbehandeling	1.6.1.
SL 19.3	Biolandbouw in de pioniersrol	1.2.4.
SL 19.4	Voorlichting	1.4.7.
SL 19.5	Landbouw en klimaat	1.2.7.
SL 20.1	Gemeenschappelijk Visserijbeleid na 2012	1.7